

УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕРКОВНИЙ ВІСНИК

ПОУЩЕННЯ ЦЕРКВА

№ 5 (38)

2023

ВЕРЕСЕНЬ-ЖОВТЕНЬ

1 ЗМІСТ

2. СЛОВО ПРЕДСТОЯТЕЛЯ

6. ІНТЕРВ'Ю

14. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ПАСТИРСЬКОГО СЛУЖІННЯ

Роль українських капеланів
у національно-духовному
відродженні України

Реформа церковного календаря
в Україні: історія виникнення
проблеми та її подолання

26. КАТЕХИТИЧНА РУБРИКА

Біблійні прообрази хреста

30. КИЇВСЬКІ СВЯТИТЕЛІ

Митрополит Київський,
Галицький і всієї Руси Іона Глезна
(1488 – 1494)

36. ХРОНІКА КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ

92. ДУХОВНА БЕСІДА

Священні пахощі
мира Христового

ПРО РЕДАКЦІЮ ЖУРНАЛУ

Журнал «Український церковний вісник Помісна Церква» – офіційне видання Київської Митрополії Української Православної Церкви (Православної Церкви України).

Видається з благословення
Митрополита Київського
і всієї України Епіфанія.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:
протоієрей Іван Сидор

Голова редакційної ради:
протоієрей Богдан Гулямов

Літературний редактор:
священник Орест Жигало

Фото: протодиякон Андрій Сидор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Трьохсвятительська, 8
м. Київ, 01001

Телефон: (044) 278-41-45
E-mail: info@pomisna.info
Сайт: www.pomisna.info

Свідectво про реєстрацію:
КВ 24310-14150Р від 10.02 2020

© Засновано
16 вересня 2019 року
№ 5 (38), вересень-жовтень 2023 р.

Редакція не завжди поділяє позицію авторів. За достовірність фактів відповідають автори. Застерігаємо за собою право скорочувати матеріали. Деякі світлинки в журналі взяті з відкритих джерел у мережі Інтернет. При використанні матеріалів, опублікованих в журналі, посилання на журнал «Помісна Церква» обов'язкове.

ЯК ЗАСТУПНИЦТВО БОГОРОДИЦІ ДОПОМАГАЛО НАМ У МИНУЛОМУ – ТАК ДОПОМОЖЕ ПРЕЧИСТА І У МАЙБУТНЬОМУ

Знову і знову урочисто і радісно ми прославляємо Богородицю, вшановуючи не лише давню історичну подію Її чудесного явлення у Царгороді, коли Вона у відповідь на гарячі молитви захистила місто від ворогів. Вшанування Покрова Божої Матері – це свято, яке прославляє всю материнську любов, всі чудеса, всі діла милосердя та турботу, які Пречиста Діва явила і продовжує виявляти до тих, хто звертається до Неї. Бо саме ці чесноти та благі діяння символізує собою Покров Богородиці.

Нещодавно Свята Церква вшановувала апостола і євангелиста Іоана Богослова у день його пам'яті. З Писання ми знаємо, що віддаючи Своє життя на хресті, Спаситель саме цьому улюбленому учню

доручив Свою Пречисту Матір. Але також і апостола Господь усиновив Діві Марії, сказавши: «Жоно! Це – син Твій» (Ін. 19:26). За церковним тлумаченням євангельського тексту ця подія означала не лише те, що до кінця земного життя Богородиці апостол Іоан опікувався Нею, як власною Матір'ю. Але це також означало, що Господь усиновив Своїй Матері всіх віруючих в Нього, всіх, хто любить Його і слідує за Ним згідно з настановою Євангелія.

Підтвердження такої думки ми бачимо не лише у міркуваннях тлумачів, але найперше – у незліченних знаменнях і чудесах, які Діва Марія явила віддавна за благодаттю, даною Їй від Бога, та продовжує являти. Всі ми знаємо настанову Писання: «Моліться один за одного,

щоб вам зцілитися, бо багато може щира молитва праведного» (Як. 5:16). Тож якщо всякого праведника молитва має силу і Господь чує її та виконує на благо, згідно з власною обітницею, то тим більше велику силу має молитва та заступництво Пресвятої Богородиці – Матері для всіх вірних.

Бо Вона є першою зі святих, найближчою до Сина Божого, як Його Пречиста Матір. Її звеличив Господь більше, ніж було звеличено та прославлено старозавітній Ковчег завіту. Адже якщо цей ковчег, куди покладені були скрижалі завіту, манна і розквітлий жезл Аарона, був найсвятішим, і все, що до нього доторкалося – освячувалося, то яка невимовна, у порівнянні з ковчегем, слава і благословення перебувають на Діві, Котра вмістила не скрижалі, манну і жезл, а Самого Сина Божого!

Пречиста Діва є Ковчег нерукотворний, Скинія вічна, Ліствиця від землі до небес, Якою зійшов Сам Бог, пророцтво про що бачив патріарх Яків у видінні. Всевишній вшанував Її, обравши Матір'ю для Сина Свого, покликавши через архангела Гавриїла стати служительницею спасіння людства. Тому і ми, коли вшановуємо і прославляємо Богородицю, чинимо правильно та богоугодно.

Не замість Бога ми звертаємося до Неї, але через Неї благаємо Творця, знаючи, що Її материнські молитви, за словом Писання, мають велику силу. Те, що це справді так, підтверджує нам і біблійна історія, бо ми знаємо, що перше чудо Спаситель звершив саме за заступництвом і проханням Своєї Матері, перетворивши під час шлюбу в Кані Галілейській воду на вино.

Також підтвердженням для нас є численні чудеса та знамення, які Богородиця явила і продовжує являти через Її ікони. Ніхто не може перелічити всіх чудотворних образів Пречистої Диви, через які Вона являє Свою милість і заступництво для тих, хто молить Її та з вірою надіється на Бога. Але серед усіх цих ікон для нашого народу є одна, яка має особливе значення.

Ця ікона – образ Богородиці-Молитвенниці, знаменита Оранта у Софійському соборі, закладеному святим нашим князем рівноапостольним Володимиром Хрестителем, будівництво якого довершив син його, благовірний князь Ярослав Мудрий. Цей образ іменується

також Нерушимою Стіною. і у символіці своїй він перегукується з тим видінням Богоматері, Яка у царгородському Влахернському храмі явила Себе у славі, як молитовниця і захисниця. Бо як там Пречиста Діва молилася за захист міста від ворогів, так і тут, у нашому кафедральному соборі, в духовному серці України-Руси, Пресвята Богородиця височіє над вівтарем, молитовно підносячи руки Свої. Навколо цього образу вміщені слова благословення місту, взяті з 45-го Псалма: «Бог посеред нього – воно не захитається; Бог допоможе йому зранку» (Пс. 45:6).

Січова ікона «Покров Богородиці» із зображенням останнього кошового Петра Калнишевського, запорізької старшини, писаря, судді та ін. Копія 1836 р. з оригінальної ікони, про що свідчить напис на звороті: «Копія старовинної ікони що знаходиться в Запорізькій Січі».

Скільки історичних потрясінь пережив наш народ за тисячоліття християнської державності, за тисячоліття, протягом якого стоїть собор Святої Софії в Києві, стоїть Оранта – Нерушима Стіна! Набіги ворожих орд, руйнування та відновлення нашої столиці, піднесення і падіння в житті держави, суспільства, Церкви. Від нашестя половецьких і монгольських орд – до нашестя більшовиків та нацистів у XX столітті й нинішнього злочинного нападу російської імперії зла, яка рвалася до серця України, щоби вирвати його і стиснути в своїх закривавлених руках. Але нерушимо в молитві стоїть Оранта, осіняє і благословляє український народ на боротьбу і відновлення.

Перед Її образом ми молилися і як Церква ухвалювали соборні рішення щодо єднання і розбудови на засадах однодумності та автокефалії. Ми остаточно відкинули ярмо «руського міра» і п'ять років тому під благословенням і покровом Богородиці-Оранти ми утвердилися, як єдина помісна Православна Церква України. Цього року ми під покровом і благословенням Пречистої Діви, нашої Нерушимої Стіни, провели Помісний Собор, ствердивши підсумки праці, ухваливши важливі рішення щодо церковного життя. Серед цих рішень – долучення нашої Церкви до календарної традиції більшості помісних Православних Церков. Тому і свято Покрова ми нині відзначаємо саме тоді, коли воно історично було зафіксоване – у перший день місяця жовтня.

І ми віримо, що як заступництво Богородиці допомагало нам у минулому – так допоможе Вона і у майбутньому, благословить наш народ перемогою у боротьбі за правду і свободу, віджене від нас орду чужинців. Віримо, що Пречиста Матір Божа молиться за нас, бо мільйони голосів у молитві звертаються до Неї вдень і вночі: «Покрий нас від усякого зла чесним Твоїм омофором!»

Серед численних іменувань, які вживає Церква щодо Богородиці, є й таке, добре відоме нам – Непереможна Воевода, або слов'янською мовою – Взбранна Воевода. Як у давній час звияжний герой йшов попереду війська, своїм прикладом надихаючи інших на боротьбу з ворогом, так Діва Пречиста войовничо закликає нас боротися зі злом. Закликає, йдучи попереду нас, показуючи приклад подолання ворогів невидимих і видимих. Захищаючи нас Своїм Покровом. Стоячи в обороні вірних, як Стіна Нерушима і Оранта-Молитовниця. Тому ми нині, в день свята, з особливим розчуленням серця покладемо на Неї, Непереможну Воеводу, нашу надію і просимо захисту для України, для наших мужніх воїнів – новітніх героїв, просимо перемоги над злом і справедливого миру.

І нехай за молитовним заступництвом Пречистої Діви Її Син, а наш Спаситель, звершить все на благо! Господу нашому Ісусу Христу і Його Пречистій Матері слава на віки віків! Амінь.

Митрополит Київський і всієї України Епіфаній

Слово виголошене під час Божественної Літургії у Свято-Покровському соборі м. Рівне 01 жовтня 2023 р.

Богородиця – покровителька українських воїнів

"МИ ПОВИННІ ЗАХИЩАТИ НЕ ЛИШЕ ЗЕМЛЮ, АЛЕ Й ДУХОВНИЙ ПРОСТІР" – МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ

Україна має законодавчо заборонити країні-агресору використовувати релігійні організації у своїх цілях як зброю. Законопроект, який зараз перебуває у Верховній Раді, що має на меті заборонити релігійним організаціям зв'язки з країною-агресором, захистить духовний простір України. Про це розповів Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній у своєму інтерв'ю Голосу Америки.

Мирослава Гон'гадзе, Голос Америки: Вперше цього року Україна відзначатиме за новим календарем Різдво Христове. Як Ви ставитесь до цієї події, як Україна сприймає цю подію сьогодні?

Митрополит Епіфаній: Це справді історична подія, адже Церква в цьому році втілила реформу церковного календаря. Ми говорили про це декілька років, і мене постійно запитували протягом останніх 4 років, коли все ж таки буде втілена календарна

реформа. Ми ухвалили таке історичне вольове рішення, і в цьому році з 1 вересня відповідно перейшли вже на Новоюліанський стиль. Тож тепер ми будемо святкувати Різдво за новим стилем разом з більшістю помісних православних Церков. І ми бачимо, що ця реформа втілена в життя, вона сприйнята українським суспільством дуже позитивно. Я особисто навіть не очікував, вважав що частина людей все ж таки залишиться на старому стилі, але абсолютна більшість перейшла на новий стиль, одиниці тільки залишились на старому.

М. Г.: Чому це важливо для українців, для України загалом?

Митрополит Епіфаній: Загалом зараз саме час втілювати подібні реформи в життя. Ми повинні віддалятися від всього російського, що було протягом століття нам насаджено. Суспільство зараз дуже гостро відчуває цю потребу віддалення від російського і наближення до європейського, особливо це стосується православного світу, тому

що більшість православних Церков все ж таки використовують Новоюліанський календар, тому і наша Церква ухвалила таке історичне рішення.

М. Г.: У ці тижні також розгортаються активні дискусії в парламенті щодо регулювання Православної Церкви тут, в Україні. Вже ухвалено в першому читанні закон.

Митрополит Епіфаній: Справді ведеться дискусія, найперше в суспільстві. Тому що парламент вже є відображення тих дискусій, які відбуваються в українському суспільстві. І українці хочуть бачити справжню єдину Українську Церкву.

На жаль, є релігійні організації, які до цього часу зберігають інституційний зв'язок з країною-агресором. Тому в парламенті зараз пройшов у першому читанні законопроект про заборону релігійним організаціям мати зв'язки із країною-агресором. Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій нещодавно зустрічались з головою

Митрополит Епіфаній: Так, тому що вивіска на храмі вказує, що це «Українська Православна Церква», і тому це й небезпечно. Тому що інколи ворог маскується. І зараз ми бачимо в багатьох різних сферах ворог намагається замаскуватися під українське, а натомість робить свою справу щодо підтримки окупанта. І тому ми повинні врегулювати ці питання.

Навіть якщо повертатися до законопроекту, то там не йде мова про заборону будь-якої спільноти чи релігійної організації в Україні. Там йде мова про те, що будь-яка релігійна організація в Україні не має права мати зв'язків з країною-агресором. Подібна ситуація, якщо я не помиляюся, була у Франції у 2011-му році після терактів, коли французька держава заборонила мати зв'язки мусульманським ісламським спільнотам з певними країнами, тобто для того, щоб убезпечити свій народ.

Питання стоїть гостро зараз, тому що цього вимагає українське суспільство. Я переконаний, що незабаром буде вже ухвалений відповідний закон, який буде чітко регулювати питання приналежності тієї чи іншої релігійної організації до центру в країні агресора.

М. Г.: Як Ви будете закон застосовувати? Тому що те, що я чую за останній рік – майно релігійних організацій Української Православної Церкви московського патріархату переводили в створювані нові громадські організації, вони забиралися від місцевої громади. І от сам простежити цей весь процес буде дуже складно. Чи Ви не думаєте, що це буде дуже складний процес?

Митрополит Епіфаній: Не все буде просто, зрозуміло. Є випадки, коли вони маніпулюють, створюють різні організації, але це окремі поодинокі випадки по Україні. Майно належить громадам, громади приймають відповідне рішення, і як спадкоємці далі володіють своїм майном – храмом чи іншими приміщеннями, які є біля храму. Тобто поступово ми бачимо, що за цей час вже до Православної Церкви України приєдналися близько двох тисяч громад. Тому зараз ми можемо говорити про те, що ми є найбільшою релігійною організацією, найбільшим релігійним об'єднанням в Україні.

Якщо говорити про статистику ще до війни, то декларувалося, що московський патріархат має на папері близько 11000 парафій. На цей час близько

Верховної Ради, і постало питання (ми навіть провели голосування), чи є такі релігійні організації, які проти такого закону. І всі одногласно підтримали це рішення, що потрібен такий закон, який буде регулювати цю ситуацію, щоб країна-агресор не використовувала релігійні організації у своїх цілях як зброю.

Зараз ми захищаємо інформаційний простір, ми захищаємо мову, культуру, тому і духовний простір є теж дуже важливим. Держава робить все для того, щоб захистити свій духовний простір, адже ворог, як ми бачимо, досить вдало інколи використовує релігійну сферу, релігійні організації у своїх цілях в цій гібридній війні.

М. Г.: Ми поїхали до Лаври і бачили там вірян, які молилися на вулиці. І вони кажуть, що “ми також належимо до Української Православної Церкви”. Все ж таки не до кінця багато хто розуміє приналежність тої чи іншої церкви, до тої чи іншої митрополії. Яким чином вірянам взагалі розуміти, в яку Церкву вони ходять?

Митрополит Епіфаній: Ну, бачите, дехто маскується під назвою Української Церкви, не будучи нею, а маючи приналежність і зв'язок з російською Православною Церквою та вводить в оману простих віруючих. Багато українців до кінця не усвідомлюють, що вони відвідують саме російську Православну Церкву в Україні.

М. Г.: Вона називається “Українська православна церква”...

2000 з них приєдналися до Православної Церкви України. На час єднання ми мали приблизно 7000 парафій, отже зараз це близько 9000 парафій, але слід врахувати те, що вони ще втратили. Адже російська Православна Церква анексувала 2000 громад на окупованих територіях. Тому зараз Вони (МПвУ) приблизно володіють 7000 громад в Україні, відповідно Православна Церква України на сьогодні об'єднує 9000 громад. Поступово цей процес триває, він незворотній, громади доєднуються мирно, спокійно, добровільно, немає якихось переслідувань. Приймаються відповідні рішення, згідно з українським законодавством. Усе відбувається в правовому полі – Православна Церква України зацікавлена в цьому.

За цей час ми практично виграли всі судові позови, тобто ми рухаємося в правовому полі, створюємо єдину помісну Українську Православну Церкву назавжди. І тому все повинно робитися правильно, і воно робиться правильно. Адже ми хочемо, щоб єдина Церква утвердилась. А єдина Церква є духовний

фундаментом Української держави, бо без єдиної сильної української Церкви ми ніколи не збудуємо тієї держави, про яку всі мріємо. Від Церкви залежить теж багато, тому що Церква впливає. Ми бачимо цей негативний вплив російської Церкви, навіть вже на другому році після повномасштабного вторгнення. Це м'яка сила, яка невидимо, але впливає.

Українська Церква – справжня, вона впливає на патріотичне виховання нашого суспільства, підтримує українське військо капеланами, зараз є величезна потреба в цьому. Тобто ми є душею українського народу. Не може бути тіло українським, а душа російською. І тому ми робимо все для того, щоб об'єднати всіх православних в Україні – в єдиній помісній Православній Церкві. Цей процес складний, він тривалий, але він завершиться успіхом. Я переконаний, що всі православні українці об'єднуються навколо нашого Київського престолу. І всі ми разом будемо в єдиній Церкві, в єдиній державі будувати наше спільне європейське майбутнє.

М. Г.: Ця війна каталізувала цей процес дуже сильно, пришвидшила його. Можна так сказати?

Митрополит Епіфаній: Так, звичайно, тому що українське суспільство відчуває зараз гостро, що необхідна єдина українська Церква. Ми боремося за нашу свободу, за незалежність, за єдність Української держави, і робимо все задля того, щоб разом і надалі в єдиній державі, в єдиній Церкві будувати наші спільне майбутнє.

М. Г.: Тобто Ви кажете, що це питання все ж таки національної безпеки більше, ніж будь-чого іншого?

Митрополит Епіфаній: Ми фізично себе боронимо на фронті зараз на Півдні і Сході. Інформаційно було заборонено деякі проросійські телеканали, у парламенті були заборонені, як ви знаєте,

проросійські політичні партії. Зараз ми не говоримо про заборону якогось віросповідання, тобто не йдеться про заборону якоїсь релігійної організації, це стосується заборони на зв'язки. Щоб росія, як країна-агресор, не використовувала як зброю у своїх власних цілях релігійні організації в Україні.

М. Г.: Важкий час зараз в Україні. З якими болями до вас приходять віряни?

Митрополит Епіфаній: Зараз ми відчуваємо те, що справді люди трішки морально втомилися. Ми говоримо не лише про 2 роки повномасштабної війни, але й про десятий рік війни, а якщо говорити історично, то ця війна триває століттями – ворог намагався нас знищити як окремий народ, як окрему націю, але ми збереглися, ми сильні.

Я їжджу багато по Україні, за останніх два місяці об'їздив практично всі регіони України, ми як Церква покликані молитися, надихати, підбадьорювати морально українців у цей непростий час. Звичайно, що люди виснажені, люди відчувають біль, але ми не маємо права опускати рук у цей непростий час випробування. Тому що ми знаємо свою історію. Якщо ми опустимо руки, якщо припинимо боротьбу, нас не буде. Якщо ворог припинить стріляти, то, звичайно, війна завершиться. А від нас зараз всіх залежить наше спільне майбутнє, бо ворог прийшов для того, щоб нас знищити. І століття тому, згадаємо, короткий час ми мали українську державу, українську Церкву, але через внутрішні чвари, через непорозуміння ми це все втратили. І що прийшло? Прийшли голодомори, які забрали десятки мільйонів людських життів. Ворог прийшов для того, щоб нас знищити. Тому ми повинні далі

гуртуватися, єднатися, підбадьорювати один одного і продовжувати цю наполегливу боротьбу, яка неодмінно завершиться нашою спільною великою українською перемогою.

Тобто ми приречені на перемогу, але потрібно працювати, не опускати рук, а надалі йти вперед цим шляхом, який ми обрали. Ми обрали європейський вектор розвитку нашої Української держави, ми хочемо бути і надалі невід'ємною частиною європейської спільноти, ми зараз боремося за нашу свободу і, звичайно, платимо високу ціну.

Але перемога неодмінно буде на нашому боці, тому що на нашому боці правда, а правда, світло, життя завжди перемагають. Це аксіома.

Джерело – інформаційний інтернет ресурс «Голос Америки».

«Одні хваляться колісницями, інші кіньми, а ми хвалимося іменем Господа Бога нашого. Вони хитаються й падають, а ми стоїмо твердо» (Пс. 19:8-9) – такі слова Псалмоспівця нехай стверджують кожного з нас у смиренні перед Богом, у молитві та у надії на заступництво Пресвятої Богородиці.

І якими б сильними не здавалися вороги добра і правди – вони неодмінно будуть переможені. Бо над тими, хто захищає істину, завжди простертий Покров Божої Матері, Яка не перестає молитися за всіх, хто потребує захисту та заступництва».

Митрополит Київський
і всієї України Епіфаній

ПРОТОІЄРЕЙ ВІКТОР МИХАЛЕВИЧ,
настоятель парафії Введення у храм
Пресвятої Богородиці м. Луцьк

РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ КАПЕЛАНІВ У НАЦІОНАЛЬНО- ДУХОВНОМУ ВІДРОДЖЕННІ УКРАЇНИ

З історії нашої держави та українського війська бачимо, що Церква завжди дбала про військових та тих, хто пов'язаний із військом. Військове капеланство не є чимось новим для України. Історичні джерела засвідчують наявність духовних пастирів при українському війську княжої доби, під час козацьких походів, у національно-визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького. Були духівники в армії царської росії, в австрійському і польському військах. Знаємо, що душпастирі здійснювали своє служіння в Українській галицькій армії і в Першій українській дивізії «Галичина» Української національної армії та в Українській повстанській армії.

Захищаючи рідну землю, українські вояки просили у Бога допомоги й захисту на полі битви. У давньому літописі знаходимо слова, які стверджують, що перед битвою з половцями 1103 р. «князі й вояки молили Бога й обіти давали Богу і Пречистій Його Матері – одні кутею, другі милостиною для бідних, інші жертвами на монастирі». Відомий український історик Іван Крип'якевич у праці «Історія українського війська», посилаючись на літопис, писав: «...зустрічаємо у війську духовенство, під час походу на половців 1111 р., коли князь Володимир Мономах приставив попів своїх, щоб їхали наперед війська і співали тропарі та кондаки Чесного Хреста і канон Святої Богородиці». В козацьку добу нашої історії бачимо ширшу участь військових духівників у змаганнях українського народу за власну державність.

Зокрема, про діяльність душпастирів упродовж визвольної війни 1648 – 1654 рр. митрополит Іларіон у своїй монографії «Українська Церква за Богдана Хмельницького» зазначав, що «багато тогочасних звісток свідчать, що православні священники працювали навіть у самому війську, – звичайно, тільки, як особи духовні». Цю ж думку розділяє і новітній вітчизняний дослідник Ярослав Дзира. На основі ґрунтовного аналізу козацького реєстру 1649 р. він доводить факт участі у визвольній війні «багатьох представників національного духовенства кількох поколінь різних санів». Така позиція православних пастирів пояснюється їх глибокою спорідненістю з народом, уболівання за долю рідної землі.

Відродження Української держави та рідної армії на початку ХХ ст. дало змогу відновити національне військове духовенство. За ініціативою голови Генерального військового комітету Симона Петлюри, запроваджено службу українських капеланів. Першим, кого запросив Головний отаман, був священник Павло Пащевський. При гетьмані Павлу Скоропадському українські збройні сили збільшилися, а разом прибавилось і число українських військових духівників – Анатолій Волкович, Василь Сукачів, Антоній Матеюк та інші. В часи Директорії кожна частина бажала мати свого священника-капелана. За браком білого (не монахів) духовенства доводилось залучати до українського війська ієромонахів з православних

На фото капелан Армії УНР протопресвітер Павло Пащевський в оточенні українських та польських старшин під час урочистого освячення відремонтованого панцерного потяга «Кармелюк», Станіславів (тепер Івано-Франківськ), 5 вересня 1920 року / кадр з польського фільму "Polonia Restituta".

монастирів Поділля. Головним військовим священником, протопресвітером Армії УНР був тоді о. Антоній Матеюк, пізніше позвірячому замучений денікінцями в містечку Жмеринка у листопаді 1919 р. [1, 72].

Українські капелани проводили велику виховну роботу, скріплюючи духовність вояків. На початку літа 1918 р. Другий запорізький полк побував на острові Хортиця, де поставлено хрест з написом. Освятив хрест, відправив Службу Божу й Панахиду за упокій душ славних лицарів, полковий священник Микола Машняга. Часто доводилось військовим священникам, на прохання місцевих жителів, виконувати пастирський обов'язок: сповідати, причащати, соборувати хворих. Про один з таких випадків ідеться у статті протопресвітера Павла Пащевського «Із моїх спогадів про Зимовий похід Армії УНР» (Шлях. – 1938. – Чис. 9 (17)). У зв'язку із назрілою необхідністю і вимогами часу, в 1920 р. було сформовано

Головну управу військового духовенства на чолі з отцем Павлом Пащевським, у складі протоієрея Василя Сукачіва, священника Миколи Маринича і протоієрея Андрія Волкова, яка керувала військовим духівництвом, надавала всебічну допомогу у виконанні їх обов'язків. Служба капеланів існувала й в Українській галицькій армії. Головним священником УГА в грудні 1919 р. було призначено капелана Василя Лабу. Польові духівники Галицької армії вписали окрему сторінку в історію Збройних сил України. Щира молитва військових священників додавала життєвої сили всьому галицькому воїнству.

Наприкінці визвольних змагань капелани опинились у таборах інтернованих у Польщі. Тяжкі таборові умови не перешкоджали військовим священникам здійснювати свої душпастирські обов'язки та брати широку участь у духовно-просвітницькій роботі. На початку 1921 р.

на прохання козаків та старшини, зокрема генерала Безручко, на військового священика було висвячено єпископом Гродненським Володимиром Петра Табінського. А через рік на таборового священика до Щолкова єпископом Діонісієм (Валединським) був рукоположений полковник Армії УНР Василь Варварів.

У березні 1921 р. міністр ісповідань проф. Іван Огієнко скликав у Тарнові з'їзд українських військових капеланів, на який прибули протопресвітер Павло Пашевський, протоієреї Волкович, Маринич, Раїнський та Білон. На засіданнях з'їзду розглянули справу духовної опіки над українськими козаками, заснування братств у таборах, організацію Української церковної ради у Тарнові та інше. Для підготовки кандидатів у військові священики було засновано пастирські курси. Завдяки Православному козацькому Свято-Покровському братству на чолі з прот. Петром Білоном та з фінансовою допомогою українського мецената Євгена Бачинського виходив неперіодичний журнал «Релігійно Науковий Вісник». Тоді ж заснувалося і благодійне видавництво «До світла», яке видало – у співробітництві з волинським духовенством – п'ять книжок. Було надруковано також богослужбові книги братством Святої Покрови в таборі Щипіорно. З інтернуванням перед військовими священиками постало питання про підпорядкування ієрархії Православної Церкви в Польщі. Переважна більшість українських духівників перейшла під юрисдикцію митрополита Варшавського і всієї Польщі Діонісія, отримавши парафії на Волині та Поліссі. Серед них – священики Павло Пашевський, Петро Патяченко, Василь Варварів та інші.

Серед військових священиків окремо варто згадати протоієрея Павла Пашевського – церковного діяча, протопресвітера армії УНР. Він народився 15 січня 1874 р. в селі Великі Грицьки Канівського повіту Київської губернії (тепер Кагарлицький район Київської області). Закінчив духовну семінарію в Києві з атестатом І-го розряду та два курси юридичного факультету Київського університету. Після навчання отримав парафію на Херсонщині, а з початком українських національно-визвольних змагань 1917 р. переїхав до столиці УНР. В тому ж році Симон Петлюра, голова Головного Українського Військового Комітету (ГУВК), запросив священика Павла Пашевського на службу до українського війська, що якраз організовувалося. Останній, погодившись на пропозицію, 27 липня 1917 р. був призначений Комітетом військовим священиком 10 українського резервного, пізніше Сердюцького полку ім. П. Дорошенка. Працював у департаменті ісповідань Міністерства внутрішніх справ УНР.

Капелан Павло Пашевський брав участь у I Зимовому поході військ УНР (грудень 1919 – травень 1920 рр.), був

поранений. Після повернення з походу його призначили начальником Управи душпастирства (Головним капеланом) Армії УНР в чині генерала хорунжого. Після інтернування військ УНР у Польщі, перебував у таборі в Каліші. За ініціативою командирів дивізій і згодою Міністра ісповідань УНР Івана Огієнка та митрополита Юрія Ярошевського, організував у таборі курси військових священиків. Одночасно був головою Ради Братства свв. Кирила та Мефодія і Братства Святої Покрови. Після виходу з табору інтернованих 1925 р., служив настоятелем Хресто-Воздвиженської церкви в Луцьку, був настоятелем парафій на Горохівщині, в селі Жидичин Луцького повіту. Будучи першим священиком у II Речі Посполитій, що почав відправляти богослужіння українською мовою, тут же вперше відслужив панахиду по гетьманові Івану Мазепі, Тарасові Шевченку та Симонові Петлюрі, викладав Закон Божий в Луцькій українській гімназії ім. Лесі Українки. Він організував цивільно-релігійні братства та курси капеланів у таборах інтернованих українців. До своєї смерті в 1944 році протоієрей Павло служив у православних церквах на території Польщі.

Освячення ікони Святої Покрови 2-го кінного полку ім. І. Мазепи, 1922 рік. Посередині – протопресвітер Армії УНР Павло Пашевський, навколо нього інші українські військові священики.

Учні так описували свого наставника: «Павло Пашевський був величезного росту, мав тулуб велетня, відповідно до нього і голову з козацькими вусами, ходив тяжкою, астматичною ходою. Далось йому взнаки перебування в таборі полонених у Каліші в Західній Польщі після Першої світової війни. Робив враження людини добрячої та безборонної». Після лекцій релігії, а за проханням учнів нерідко й під час уроку, священик

Капелани Православної Церкви України разом з Предстоятелем.

Павло багато розповідав про Україну, про козачину, про віру козаків у Бога, про їх обереги, хоругви, стяги, героїчну боротьбу української армії проти більшовиків. Військовий священик Павло Пашевський є автором праці «Церква і нарід» про участь і роль українського духовенства в змаганнях 1917 – 1921 рр. за незалежність України [2, 63 – 65].

На прикладі лише одного капелана можна зробити висновок, що колишні військові пастирі проводили винятково важливу церковну і громадську роботу. Вони закладали основу нового відродження Української Автокефальної Православної Церкви, а пізніше були його активними учасниками. Потрібно зазначити, що тоді, зважаючи на значну кількість православних українців у війську, існував інститут православного військового духівництва у Другій Речі Посполитій. На чолі військових священиків стояв протопресвітер Василь Мартиш.

В 1936 р. в усій митрополії нараховувалося 32 військових душпастирі. За єпархіями ПАПЦ (Польської автокефальної православної церкви) вони розподілялись так: Варшавська – 11, Волинська – 9, Віленська – 4, Гродненська – 3 і Поліська – 5. Польська влада тримала під контролем призначення на становища військових священиків.

У часи Другої світової війни капеланом збройних формувань Карпатської Січі був священик Степан Севастіан Сабо. Мали своїх капеланів підрозділи дружин Українських Націоналістів. У дивізії «Галичина»

було 12 капеланів на чолі з прот. Василем Лабою. Один із прикладів капеланського служіння у ці часи подає у своїх спогадах «Армія без держави» отаман Тарас Бульба-Боровець. Він яскраво описав святкування Різдва Христового в січні 1943 року в розташуванні «Поліської Січі». Головний військовий священик Даміан був ініціатором цих святкувань.

На початку свого існування (1943 – 1944) мали свого капелана курені та окремі підрозділи УПА (старшинські школи, окремі сотні, повстанські шпитали). Поступово перейшли на змішаний принцип, а потім взагалі на територіальний принцип духовної опіки упівців.

Слід зауважити, що проблема зародження, організації та діяльності душпастирської служби в українських військових формаціях першої половини ХХ ст. недостатньо досліджена у вітчизняній історіографії, хоча останнім часом зацікавленість науковців зростає. Це зумовлено насамперед тим, що впродовж десятиліть радянська історіографія розглядала всі державні утворення в Україні періоду національно-визвольних змагань за незалежність 1917 – 1920 рр. та їх збройні сили, а також національно-військові формування періоду Другої світової війни як «буржуазно-націоналістичні» та «антинародні». А з проголошенням незалежності нашої держави і розвитком державно-церковних відносин, із сприйняттям державою Церкви як партнера у справі державотворення, роль її у духовному відродженні зайняла чільне місце. А відтак і з'явилися спроби наукових досліджень цієї проблеми. Варто виділити

дослідження В. Борщевича «Українське військове духовенство», Є. Забзалюка «Організація церковно-релігійного життя у військових формуваннях Української повстанської армії: історико-правовий аналіз» та «Капелани українських військових формувань періоду Другої світової війни», І. Пилипіва та Р. Делятинського «До питання про греко-католицьких капеланів в Українській Повстанській Армії 1942 – 1946 рр.», Р. Коханчука «Душпастирська опіка військових» та ін.

Пастирська турбота Церкви про військових пояснюється особливими умовами життя, у які потрапляють переважно молоді чоловіки, відірвані від звичного цивільного життя. Часто у нашому пострадянському суспільстві можна почути здивування стосовно того, що спільного має Церква з військом. Забуваючи, що військовослужбовці – це також члени Христової Церкви, вірні, які на основі спільного, отриманого у таїнстві Хрещення дару, мають право і обов'язок співучасті в благодатному житті Церкви, духовно-моральному зростанні й освяченні душ. Саме тому справа військового капеланства є якщо і не першочерговою ваги, то, однак, має важливе значення в діяльності Церкви. Сучасне душпастирство серед військових не може бути «принагідним», воно вимагає постійної присутності капеланів, які не тільки розуміють життя військових,

а й здатні допомагати їм утілювати кращі ідеали християнства в їх реальному житті.

Церква завжди виступала своєрідною духовно-моральною опорою суспільства і тому на сучасному етапі повинна стати важливим фактором цілісного духовного та культурного самовідтворення нації. Релігійний чинник упродовж століть, тісно переплітався з національною самосвідомістю людей, взаємодіяв з національними культурами, звичаями, традиціями, глибоко проникав у сферу побуту. Релігія набула здатності виражати прагнення людей до національної незалежності, що нерідко давало їй можливість служити прапором у національно-визвольних рухах [6, 17].

Закон про військове капеланство ухвалили в грудні 2021-го. Він запустив Службу військового капеланства та змінив статус капеланів на війні. Нині вони – військовослужбовці, як і інші солдати складають військову присягу та забезпечені соціальним захистом держави. Наполеглива й системна духовно-просвітницька робота сьогодні може стати потужним духовним потенціалом народу і війська в майбутньому. Чим досконалішою буде духовність, тим потужнішими будуть духовні резерви нації. Тому, на нашу думку, захист Батьківщини, створення професійного війська,

духовне відродження армії, підготовка й виховання воїна-патріота, піклування про військовослужбовців і членів їхніх родин – ось те коло проблем, на яких повинно будуватися реальне співробітництво армії й Української Церкви. Результативність їхнього вирішення в сучасних умовах значною мірою буде визначатися не стільки релігійністю військовослужбовців, скільки здатністю Церкви силою свого морального авторитету вплинути на:

- утвердження мудрої, миролюбної військової політики;
- створення переможної армії, здатної стримувати й запобігати небезпеці для України;
- загальне духовне відродження армії, пов'язане з релігійно-моральним вихованням, патріотичним вивченням власної історії, української військової думки і культури;
- покращення загального морального стану суспільства й армії, що не допускає легковажного ставлення до військової служби й виконання військового обов'язку.

Це питання є особливо актуальним сьогодні, коли росія продовжує широкомасштабну війну проти України. Можна зробити висновок, що практика ефективного співробітництва держави і Церкви у встановленні духовної опіки над Збройними силами не є новою для України. Аналіз історичного досвіду показує, що подібна співпраця мала свої позитивні прояви і в часи українського козацтва, і в нетривалу пореволюційну добу незалежності України. Аналіз сучасної зарубіжної практики забезпечення духовної опіки Церкви в Збройних силах країн Північно-Атлантичного Альянсу також підтвердив дієвість та ефективність застосування різноманітних механізмів її реалізації. Для України в сучасних умовах російської війни актуальним є пошук власних шляхів та механізмів взаємодії держави і Церкви у встановленні духовної опіки над Збройними силами та іншими мілітаризованими формуваннями. У цьому аспекті корисним є і вітчизняний історичний досвід, і сучасний досвід країн НАТО [7].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Борщевич В. Українське військове духовенство / В. Борщевич // Волин. Правосл. вісн. – 1998. – № 1/2.
2. Борщевич В. Протопресвітер Армії Української Народної Республіки Павло Пацевський / В. Борщевич // Зб. навч.-метод. матеріалів і наук. ст. іст. ф-ту Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : [б. в.], 2008.
3. Забзалюк Д. Проблема капеланства в українських військових формаціях першої половини ХХ ст. / Д. Забзалюк // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Сер. : Історія. – 2006. – Вип. 1. – С. 71 – 76.
4. Забзалюк Д. Духовна опіка воїнів Української Повстанської Армії / Д. Забзалюк // Галичина. – ІваноФранківськ : [б. в.], 2006. – Вип. 12. – С. 13 – 17.
5. Коханчук Р. Душпастирська опіка військових. Вид. 2-ге, розш. і доп. / Р. Коханчук. – К. : [б. в.], 2004.
6. Ситник В. Духовно-гуманітарна політика у Збройних Силах України та шляхи її вдосконалення / В. Ситник // Армія і духовність: свобода совісті та віровизнання. – К. : [б. в.], 1995. – С. 17.
7. Церкви і українська армія // Кримська світлиця. – 1994. – 13 серп. Наталія Кінд-Вой

ПРОТОІЄРЕЙ ВІТАЛІЙ КУЗІН,
кандидат наук із богослів'я
проректор Рівненської духовної семінарії

РЕФОРМА ЦЕРКОВНОГО КАЛЕНДАРЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ ПОДОЛАННЯ

суперечностей. Відповіді на питання, чому календарна реформа важлива і який календар є досконалим і покликана дати ця розвідка, наголошуючи, що існування старого та нового стилів у календарному році не свідчило про нашу багату культуру.

В історії людства календар змінювався декілька разів, і ці зміни були уточненням календарної системи, котра складається з природніх одиниць часу: доба, тропічний рік (проміжок часу в 365,2422 діб, коли відбувається зміна пір року), синодичний місяць (29,53059 діб, які відповідають зміні фаз місяця, тобто періодична зміна виду освітленого сонцем частини місяця на земному небі) [4, 12]. В різний історичний період людство для кращого літочислення, датування та визначення часових циклів й проміжків часу реформувало календарну систему, котра радикально змінювала порядок поділу календаря на добу, місяці, роки і епохи чи ери.

Найдревнішим календарем є місячний календар, у якому основою визначення є зміна обертання місця навколо землі через освітлення сонцем. Відповідно у місячному календарі є 29 днів у місяці протягом 6 місяців й 30 днів у місяці в інших 6 місяцях. Загальна кількість днів у році становила 354 днів, що, як виявилось, на практиці призвело до значного відставання місячного календаря від астрономічного циклу, бо кожного року відбувалося зміщення на 36 годин [1, 194-195].

Проблему відставання чи календарної неточності народи древнього світу вирішували по різному. Наприклад, давньогрецький астроном, математик та інженер Метон Афінський (родився біля 460 до Р.Х., дата смерті не відома) запровадив 13 місяць, де було 30 діб, через кожних 19 років протягом семи разів, щоби кожен наступний місяць нового року не починався на 11 діб раніше, ніж попередній. Ця поправка у місячний календар відома як «метонів цикл», за яким 12 років було по 12 місяців у році, 7 років було 13 місяців у році. Метонів цикл є настільки вдалим, що застосовується для визначення святкування православної Пасхи, тобто до Пасхалії [1, 246]. Метонів цикл давав похибку на одну добу кожних 48 років, через що був удосконалений давньогрецьким астрономом Каліпп Кізікським (370-300 до Р.Х.), створений «каліппів цикл» давав похибку на одну добу через 128 років. А «гіпархів цикл», який створив давньогрецький астроном Гіпарх давав похибку через кожних 227 років на одну добу [1, 317].

Таким чином, неточність місячного календаря вирішувалося додаванням 13 місяця, через що він був замінений в IV ст. до Р.Х. на місячно-сонячний календар, де були роки з 13 місяцем, котрі називалися «емболістичними», назва походить з давньогрецької мови і означає «вставний рік». Але і це не було ідеальним, проте вчені вважають, що місячний календар є дуже древнім і самим першим календарем людства, про що свідчать численні археологічні знахідки і артефакти кам'яної епохи. Приблизний початок місячного календаря датується X-VI тис. до Р.Х., що відповідає до патріархальному період біблійної історії [6, 156].

Проте місячно-сонячний календар проіснував не довго і був замінений сонячним календарем, який спирався на зміну пір року за обертанням землі навколо сонця. Тобто в основі сонячного календаря є так званий «тропічний рік» або сонячний рік – це відрізок часу, за який сонце здійснює освітлення землі, котра обертається навколо нього за системою екліптики. Екліптика – це уявна лінія, велике коло небесної сфери, у центрі якого є сонце, навколо котрого рухається земля, обертаючись навколо своєї осі, через що відбувається добова зміна дня і ночі, та навколо екліптичної лінії, через що відбувається зміна пір року (весни, літа, осені, зими) [6, 32].

Отже, сонячний календар заснований на впливі сонця на землю, її освітлення і обігрівання створює зміну пір року. Під час обертання землі навколо сонця, вона двічі потрапляє у лінію екватора, опиняючись у точці рівнодення – весняного чи осіннього. Після двох послідовних проходжень землі точка рівнодення зміщується, і календарна доба рівнодення зсувається на декілька годин уперед. Протягом трьох років рівнодення настає на 5 годин 48 хв. 46 сек. пізніше ніж

попереднього року, на четвертий рік відбувається вже зміщення на 18 годин 11 хв. 14 сек. Тому четвертий рік називається високосний, бо, таким чином, рівнодення може припадати на дві доби, на 20 чи 21 березня – весняне рівнодення (астрономічна весна), 22 чи 23 березня – осіннє рівнодення (астрономічна осінь) [1, 384-385].

Цей феномен називається випередженням рівнодення», був відкритий Гіпархом, але про нього писав філософ Платон у діалозі «Тімей», вказуючи, що планети рухаються за певними циклами, повертаючись через 25776 роки на попереднє місце руху. Причину такого зміщення руху землі пояснив Ісак Ньютон з погляду механіки в 1687 р. Але наукове обґрунтування цього феномену завершили в XIX ст. вчені Ф.В. Бессель та О.В. Струве, довівши, що земля обертається та змінює напрямок руху за схемою обертання конуса, й одночасно коливається, ніби не регулярно трясеться [2, 13-14]. Ці явища в астрономії називаються «прецесією» – зміна руху обертання землі, та «нутацією» – коливання чи похитування землі під час обертання. Ідеальним прикладом розуміння даного явища є процес дії такої іграшки як дзига, котра обертається навколо своєї осі, але змінює симетрію руху і одночасно коливається. Таким чином, явище прецесії триває періодично кожні 28 тис. років, а явище нутації приблизно триває в період 18,61 року, пливаючи на зміну календарної системи в годинному та добовому еквіваленті [1, 115]. Щоб уникнути відставання нумерологічного чи числового календаря від астрономічного, був запроваджений юліанський календар, який розробили олександрійські астрономи на чолі з Созігеном в 46 р. до Р.Х. за наказом Юлія Цезаря.

Античний астроном, математик і філософ Созіген Олександрійський (I ст. до Р.Х.), розробляючи новий календар у Римі, запропонував відмовитися від місячного календаря та орієнтуватися на сонячний календар, що використовувався в Єгипті, з додавання до 356 діб у році одного дня, такий рік тривав 566 діб й називався «високосний». З 1 січня 45 р. до Р.Х. цей календар почав офіційно діяти у Римській імперії, отримавши назву від його засновника Гая Юлія Цезаря, називаючись «юліанським календарем» [3, 16-17].

З поширенням території Римської імперії та римської латинської еллінізованої культури юліанський календар увійшов до побутового життя романізованих європейських, азійських і африканських народів. На Першому Вселенському соборі 325 р. він був затверджений обов'язковим для всіх християн [1, 459]. Сучасного нумерологічного вигляду юліанський календар набув шляхом декільком редагувань. Через 36 років, за імператора Октавіана Августа, було виправлено,

Православна Церква України, котра набула і продовжує набувати світового визнання, 27 липня 2023 р. у тисячолітній святині соборі святої Софії Київської під час засідання Помісного Собору майже одногосно прийняла рішення перейти на новий календар. Кожний свідомий українець мусить усвідомити, що зміна календаря відповідає загальнокультурній практиці, за якою живуть вже століттями європейські народи, подолавши багато національних й релігійних

Юлій Цезар і папа Григорій XIII

що високосний рік настає кожного четвертого року, а не третього. Тому юліанський календар почав функціонувати нормально з 1 березня 4 р. до Р.Х. [3, 21].

У період середньовіччя відбулося відмова в юліанському календарі числення днів місяця за римською традицією на календи, нони та іди у зворотному порядку, наприклад: шостий день перед травневими календами. Взамін цьому була введена система нумерологічного числення днів місяця від першого дня до останнього, котра використовується й нині. Саме з юліанського календаря започатковується традиція святкувати Новий рік 1 січня – від дня започаткування юліанського календаря. Але святкувати Новий рік 1 січня увійшло в практику з початком запровадження Григоріанського календаря в Європі в XVI-XVII ст.

Вже у IV ст. по Р.Х. було виявлено дефекти юліанського календаря, котрий хоч і мав $365 \frac{1}{4}$ діб у році, випереджаючи тропічний рік, але кожні 128 років на один день відставав від астрономічного циклу. З XIII ст. у західній Європі почали тривати дискусії з приводу календарної реформи, бо дата святкування Різдва Христового, котра співпадала з зимовим сонцестоянням,

пересувалася у сторону весни. Але найбільшою проблемою було святкування Пасхи, день якої був прив'язаний до весняного рівнодення 21 березня, та за юліанським календарем весняне рівнодення наставало на 11 діб раніше [5, 38].

Прагнення виправити зміщення юліанського календаря інтенсивно обговорювалося на церковних соборах. Остаточні рішення щодо реформи календаря було прийнято на Триденському соборі (1545-1563 рр.) Римо-католицької Церкви. На цей крок зважився папа Григорій XIII в 1582 р. завдяки розробленій новій календарній системі астрономами Христофором Клавдієм та Алоїзієм Ліліусом, які запропонували: 1) ліквідувати 10 днів у відставанні юліанського календаря шляхом переходу з 4 на 14 жовтня; 2) нові правила визначення високосного року, котрий протягом 400 років є 97 разів, тобто частіше ніж в юліанському календарі, щоб не допустити зсуву астрономічного та календарного циклу; 3) запровадження григоріанської пасхалії, котру православні помісні церкви не приймають, дотримуються традиції олександрійської пасхалії [5, 42].

У західноєвропейському світі ця реформа викликала жорсткі протести, через що цей календар почали називати «григоріанським», щоб, у такий спосіб, довести його помилковість й астрономічну не обґрунтованість. Проти григоріанського календаря виступали всі західні університети, деякі представники протестантського християнства оголошували про час настання «кінця світу», «початок ери антихриста», папу називали «предтечею антихриста», а новий календар «безбожним творінням» [5, 44].

Однак, провідні науковці та богослови того часу активно пояснювали доцільність запровадження нового календаря. Особливо на цьому наполягав Мартін Лютер, астроном Йоганн Кеплер протягом своєї наукової кар'єри приділяв багато праці для визнання григоріанського календаря. Його відразу прийняли всі католицькі європейській держави, протестантські визнали його правильність і запровадили на сторіччя пізніше. Бо головна суть цієї календарної реформи ґрунтувалася на правилі, сказаному в папській буллі «Inter gravissimas» від 24 лютого 1582 р., що у перекладі з латини означає «Посеред найважливіших обов'язків нашої пастирської служби», де вказано, що новий календар повинен «повернути весняне рівнодення «на своє місце», на 21 березня, де воно (майже точно) було в час Нікейського собору, коли встановлювали правила святкування християнської Пасхи» [3, 38].

Православні помісні церкви очолювані Вселенським Константинопольським патріархатом відкинули пропозицію Римської Католицької Церкви перейти на єдиний григоріанський календар. Але в Україні, на тих територіях, які були у складі Речі Посполитої й Австро-Угорської імперії, григоріанський календар був обов'язком для населення.

Російська імперія, де домінуючою релігією було православ'я, та інші православні народи східної Європи не приймали григоріанського календаря. Після Першої світової війни радянська росія, потім держави Радянського Союзу, Українська Народна Республіка, Румунія, Греція, Сербія, Хорватія, Словенія, Туреччина, Болгарія в 1916 р. перейшли на григоріанський календар. Що стимулювало Православну Церкву в цих держава переглядати питання календарної реформи.

З приводу цього в 1923 р. Вселенським патріархом Мелетієм IV був скликаний Собор православних Східних Церков, але офіційно це був «Всеправославний конгрес» або «Всеправославна нарада», бо на цей Собор не прибули представники більшості Православних Помісних Церков. На сесіях конгресу з 10 травня по 10 червня обговорювалося переважно питання календарної реформи. І щоби не переймати систему григоріанського

календаря, котра мала католицьке походження, було вирішено прийняти «новоюліанський календар», який був розроблений сербським астрономом, професором математики і небесної механіки Мілутіном Міланковичем (1879-1958 рр.) [6, 117].

З цього приводу він опублікував статтю «Реформа юліанського календаря», де пояснив необхідність православним християнином перейти на нову редакцію юліанського календаря – «новоюліанський календар», переваги цієї календарної системи над григоріанським календарем й механізм переходу календарного року, щоби не порушувалося попередня практика юліанського календаря. Враховуючи це, Міланкович запропонував 900-літній цикл, в якому вилучалися 7 діб відставання номерологічного календаря від астрономічно-сонячного. Протягом 900 років новоюліанського календаря високосних років є 218 і 682 роки звичайних. Тоді як в григоріанському календарі кожних 400 років 303 простих роки і 97 високосних років, тобто протягом цього циклу вилучаються 3 роки.

За календарною системою новоюліанського календаря рік триває 365,242222 доби, тропічний рік 365,2421988, тобто на дві секунди менше. Тому різниця між ними в одну добу виникає через кожних 43500 років, у григоріанському календарі так відбувається через 3280 років, а в юліанському через кожних 128 років. Розрахунок чергування простих і високосних років є настільки вдалим у новоюліанському календарі, що до 28 лютого 2800 року він буде повністю збігатися з григоріанським [6, 119-120].

Отже, за точністю новоюліанський календар є більш досконалий, тут тропічний рік не прив'язаний до часу обертання землі, а різниця в секундах не є вирішальною. Зміщення календаря стає суттєвою, коли відбувається поява добової відмінності, що спостерігається у наш час у церковному календарі православних України, де різниця між григоріанським й новоюліанським календарем є на 13 днів меншою від юліанського. І якщо її вчасно не ліквідувати, прийнявши новоюліанський календар, як запропонував Вселенський патріархат в 1923 р., то на початок 2100 року так різниця буде дорівнювати вже 14 днів.

З пропозицією перейти на новоюліанський календар Константинопольський патріарх Мелетій IV (1871-1935 рр.), який увійшов у історію Православної Церкви як реформатор, звернувся до всіх Помісних Православних Церков, зберігаючи непорушною традицію олександрійської пасхалії [7, 4].

Зараз новоюліанський календар, який до 28 лютого 2800 року буде повністю збігатися з григоріанським,

використовують десять Помісних Автокефальних Православних Церков, зокрема: Константинопольська, Олександрійська, Антіохійська, Румунська, Болгарська, Кіпрська, Елладська, Албанська, Чеська та віднедавна Українська. Автономна Фінляндська православна церква взагалі дотримується григоріанського календаря і святкує Пасху за григоріанською пасхалією. З початком 1924 року на новий календар перейшли Вселенська Константинопольська патріархія, Румунська Православна Церква, Елладська (Грецька) Православна Церква, Кіпрська Православна Церква, в 1928 р. Олександрійська й Антіохійська Православна Церква та Болгарська Православна Церква в 1968 р. З отримання автокефалії Польської Православної Церкви в 1924, Албанської Православної Церкви в 1937 р. й Православної Церкви Чеських земель і Словаччини в 1998 р. відбувся перехід цих Помісних Церков на новоюліанський календар. Але в 2014 р. Архієрейський Собор Польської Православної Церкви прийняв рішення повернутися на юліанський календар з 15 червня.

Перехід на новоюліанський календар з нового церковного року Православна Церква України остаточно затвердила на Помісному Соборі 27 липня цього року. Це рішення стало історичним, адже кілька століть Українська Церква мала юліанське літочислення, яке було одним з елементів російської церковної традиції. Новоюліанський календар практично у всьому збігається із григоріанським. Останній є загальноприйнятим стандартом для більшості Церков і держав світу.

Таким чином, з 1 вересня 2023 р. 10 Помісних Православних Церков з 15 живуть за новоюліанським календарем, який збігається у святкуванні всі свят і подій Християнської Церкви, крім пасхалії, з григоріанським календарем. Не підтримають перехід на новоюліанський календар Сербська Православна Церква, Єрусалимська Православна Церква, російська Православна Церква, Грузинська Православна Церква, Польська Православна Церква, поки що монастирі Афону.

Проте календарна реформа в російській імперії та в російській Православній Церкві протягом XIX та початку XX ст. активно обговорювалася. Розрив у календарі суттєво впливав на зовнішні відносини російської імперії зі європейськими державами. Це особливо стало помітним під час наполеонівських війн 1799-1815 рр., вважається, що відмінності в календарях призвели до поразки російської армії у воєнних кампаніях 1805 р.

Тому інтелектуальна й наукова спільнота, до якої входили православні богослови, не заперечувала переходу на григоріанський календар. І в 1923 році відбувся перехід російської Православної Церкви на григоріанський календар або, як говорили того часу, на «новий стиль». Та під тиском радянської влади і втручанням комуністичної ідеології у Церкву, патріарх московський Тихон (Беллавін В.І.) відмінив указ про перехід на новий календарний стиль [7, 18].

На даний час російська Православна Церква московського патріархату, за виключення деяких єпархій закордоном, які дотримуються григоріанського чи новоюліанського календаря, взагалі не підтримує ідею переходу на новий стиль, тобто на новоюліанський календар. Вважаючи перехід помилкою і протилежністю чистоті православної віри, нерідко в адресу григоріанського та новоюліанського календарів лунають звинувачення в антихристиянстві, сатанізмові, масонстві тощо [7, 33]. Між тим, це все рівень домислів, які не мають біблійного підґрунтя, ні наукового обґрунтування, а навмисне заперечення відмови від юліанського календаря спричиняє інтелектуальне та культурне відставання певної частини християнства від усезагальної світової практики.

З 2017 р., коли указом президента 25 грудня було проголошено вихідним днем через святкування Різдва Христового, виникла тенденція у частини населення святкувати це свято 25 грудня і 7 січня. Що у свою чергу не має ні якого логічного сенсу, бо відбувається порушення підготовки віруючих до благочестивого святкування Різдва Христового. А отже знецінює у свідомості віруючих саме розуміння одного з найбільших християнських свят – Різдва (народження) Господа Нашого Ісуса Христа.

Вирішенню цієї проблеми, ліквідуванню існування двох стилів, тобто старого і нового (бо держава живе і відзначає всі події за григоріанським календарем), передувала належна інформаційна підготовка громадян України. Із утворення єдиної Помісної Православна Церкви України вирішення цієї проблеми стало можливим. І як бачимо з переходом на новоюліанський стиль особливих незручностей в богослужбовому чи обрядовому плані немає. Поступово вірні Української Церкви звикають до новоюліанського календаря, а різні питання що виникають вирішуються на публічних обговореннях, інформаційно-культурних обмінах, у місіонерській діяльності патріотичного православного духовенства. Важливо було донести до вірних всіх напрямків християнства в Україні, і до тих, котрі досі дотримуються юліанського календаря – зокрема духовенство і віряни московського патріархату в Україні, що це не зрада догматам віри, падіння у гріх, і не заперечення джерела віри Священного Писання або Біблії.

Реформа церковного календаря в Україні – це є прагнення до точності, об'єктивності й наукового розвитку, бо юліанський календар, як зауважує український фізик і астроном І.А. Климиши: «не відображає належно ні змін пір року, ні повторень у положенні зір на небі. А наче корабель без капітана, пливе в часі без орієнтації на яке б то не було астрономічне явище» [5, 101].

Зважаючи на попередні доведення, потрібно розуміти, що Церква успадкувала юліанський календар від язичницького дохристиянського світу, бо на час проведення Першого Вселенського собору іншої календарної системи не існувало. Юліанський календар, як показано, був заснований на астрономічних поясненнях античності, котрі за дві тисячі років значно застаріли, вдосконалившись новими відкриттями, через що був перехід в XVI ст. на григоріанський календар, а в XX ст. на новоюліанський. Саме ці аргументи і стимулювали православних віруючих України, розуміти безпідставність дотримання старого стилю у церковному житті, та стимулювало прагнення приєднатися до єдиної практики святкування християнських свят, а найперше Різдва Господа нашого і Спасителя Ісуса Христа, яке уже в цьому році ми відзначитимемо з усім християнським світом 25 грудня.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. *Астрономічний енциклопедичний словник. А.О. Корсунь та ін. ; заг. ред. І.А. Климишин, А.О. Корсунь; Голов. астрон. обсерваторія НАН України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. – Л.: [б.в.], 2003. – 547 с.*
2. *Бикерман Э. Хронология древнего мира. Ближний восток и античность. Пер. с англ. И.М. Стеблин-Каменский. – М.: Издательство «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1975. – 336 с.*
3. *Климишин І Календар і пасхалія з елементами хронології. – Львів: Місіонер, 1996. – 72 с.*
4. *Климишин І.А. Календар і хронологія. – Івано-Франківськ: Гостинець, видавництво Івано-Франківської Теологічної Академії, 2002. – 231 с.*
5. *Климишин І.А. Основи пасхалії з таблично-графічним їх відображенням. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2005. – 112 с.*
6. *Одинцов Д.С. Календари и люди: календарная энциклопедия. – Ялта: [б.и.], 2001. – 307 с.*
7. *Храните старый стиль: о календаре: Деяния совещания глав и представителей Автокефальных Православных Церквей в связи с празднованием 500-летия автокефалии Русской Православной Церкви. Свято- Успенская Почаевская Лавра. – Житомир: Житомир-РИКО-ПРЕСС-РЕКЛАМА, 1996. – 40 с.*

ПРОТОІЄРЕЙ ІВАН ГИЩУК,
кандидат наук з богослів'я

БІБЛІЙНІ ПРООБРАЗИ ХРЕСТА

та спасительній справі втіленого Слова. Вже із перших сторінок Священного Писання перед нами постає прообраз чи точніше паралелізм хреста або обернена перспектива: Райське дерево і Голгофський хрест. У посланні до Римлян апостол Павло (Рим. 5, 13-14) проводить паралель між подіями гріхопадіння, де через «дерево» увійшов у світ гріх, та подіями Голгофи, де завдяки іншому «дереву» в світ прийшло спасіння.

Святитель Григорій Богослов, вказуючи на спасительну справу Христа, говорить, що «Дерево за дерево і руки за руку. Руки, розпростерті на Хресті – за руку, зухвало протягнуту до забороненого плоду. Дерево Хреста – за дерево, від якого скуштував Адам» [2, с. 33]. Про це говорить і святий Іоанн Золотоустий: «Чи бачиш, чим диявол переміг, тим і сам переможений; він через дерево здолав Адама, і Христос деревом переміг його. Те дерево звело нас в пекло, а це і переможених вивело з пекла... (цит. з Настольної книги) [6, с. 173]. Про це говориться і в стихирі на Господи звизаю Великої вечірньої свята Воздвиження: «Прийдіть усі народи, благословенному дереву поклонімося, через нього бо відновилася вічна правда, Той, хто спокусив Адама деревом, спокушається хрестом...деревом подобало дерево зцілити...» [6, с. 32]. В сідалному після поліелею продовжується та сама думка: «в раю мене спочатку дерево нагим зробило і через споживання ворог приніс умертвлення; Христа ж дерево діяння життя людям принесло» [6, с. 39-40]. Хрест Господній знову дав можливість входу людям до нового Едему, тобто є деревом Життя на подібну Райського: «Від тебе, оспіване дерево, на якому розп'явся Христос, сторожа, що охороняла Едем, відвернулася, посоромившись хреста» (тропар п'ятої пісні канону Воздвиження) [6, с. 42], дійсно хрест став джерелом благодаті.

Крім опису Райського дерева, слід навести перелік ряду інших подій старозавітної історії, що прообразували хрест Христів. Згідно старозавітної традиції, готуючись принести сина в жертву, Авраам узав дрова для всепалення і поклав їх на Ісаака – подібно до того як покладають хрест на плечі людини, веденої на Розп'яття. За тлумаченням

преподобного Єфрема Сиріна, «поклав Аврам на Ісаака дрова, як і Спаситель ніс хрест» [3, с. 340]. Святитель Іоанн Золотоустий вчить: «Авраам примушує саму жертву нести дрова, щоб вона служила прообразом Христа Спасителя, що несе хрест. Тоді іудеї поклали на Нього хрест вже як на засудженого. Так було прообразовано: Ісаак сам на собі ніс дрова» [4, с. 333].

Коли Йосиф обіцяв батькові своєму Якову, що не залишить тіло його в Єгипті, а неодмінно поховає в гробі його праотців Аврама та Ісаака в землі Ханаанській, – тоді Яків «поклонився до верху жезла його» (Бут. 47, 31). За вченням Церкви, Яків поклоняється до верху жезла Йосифа, який був у той час правителем землі Єгипетської, прообразуючи поклоніння хресту, що став з часом символом перемоги благочестивих царів над язичництвом. Автор тропаря сьомої пісні канону свята Воздвиження цю подію оспівує так: «Передбачаючи майбутнє Царство Боже, Ізраїль узав жезл Йосифа як прообраз преславного хреста» [6, с. 44]. Відзначимо також, що вся історія Йосифа, який постраждав від своїх братів, а потім прославився і спас ім життя, була прообразом Ісуса Христа. Спаситель теж постраждав від Свого народу: був проданий за срібники, помер на хресті, потім воскрес і прославився, і спас людей від гріха і вічної смерті.

Багато разів на богослужінні Воздвиження Чесного Хреста Господнього повторюється відома історія з патріархом Яковом. Коли прийшов час Якову померти, він захотів дати благословення разом зі своїми синами і двом внукам, синам Йосифа: старшому Манасії і молодшому Єфрему. Йосиф привів своїх синів до отця, що втратив зір. У правій руці він тримав молодшого сина Єфрема, а в лівій – старшого Манасію. Таким чином, Яків повинен був свою праву руку покласти на голову Манасії, а ліву – на голову Єфрема. Але Яків зробив навпаки: праву руку поклав на голову молодшого Єфрема, а ліву – на голову старшого Манасії. Таким чином, руки Якова зобразили знак хреста (Проти юдеїв, X глава,) [9].

Крім історії патріарха Якова прообразуючою являється і розповідь про Мойсея. Повелінню Божому Боговидець Мойсей силою хресною вивів народ єврейський з Єгипту. Звільнившись від єгипетського рабства підійшли вони до Червоного моря. Але за ними спрямувалися у великій кількості фараонові колісниці. Здавалося, не було спасіння для євреїв. Попереду перед ними відкривалося бушуюче море, а позаду них єгипетські колісниці. Народ в страху ремствував на Мойсея: хіба немає могил в Єгипті, що ти привів нас вмирати в пустелю? Що це ти зробив з нами, вивівши нас з Єгипту?... Краще бути нам в рабстві у єгиптян, ніж померти в пустелі. Мойсей почав взивати до Господа. І сказав Господь Мойсееві: «Підними жезл твій і простягни руку твою на море, і розділи його, і пройдуть сини Ізраїля серед моря по суші (Вих. 14, 16).

За словом Божим, Мойсей ударив жезлом по морю. Море розступилося, і пішли сини Ізраїля серед моря по суші; води ж були їм стіною по праву і по ліву сторони. Вслід за ними спрямувалися і фараонові колісниці. І сказав Господь Мойсееві: простягни руку твою на море, і звернуться води на єгиптян, на колісниці їх і на вершників їх. І простягнув Мойсей руку свою на море, і вода повернулася і покрила колісниці і вершників всього війська фараонового, що увійшли за ними в морі; не залишилося жодного з них. А сини Ізраїльські пройшли по суші серед моря: води були для них стіною по праву і ліву сторони (Вих. 14, 26-29).

Біблійний текст свідчить, що Мойсей двократною дією свого жезла зобразив знак хреста. Вертикальна лінія хреста була зображена першим ударом жезла, що розділив море, а горизонтальна лінія – ударом жезла для з'єднання морських вод. Саме про це зображення Мойсеем над морем знаку хреста розповідається в першій пісні канону на Воздвиження: «Хрест накреслив Мойсей жезлом, Червоне море розділивши, й Ізраїль пройшов стопами; коли ж увійшли фараонові колісниці, ударивши, з'єднав, зворотно написавши непереможну зброю» [6, с. 40].

Християнський письменник Іустин Філософ писав, що євреї перемогли амалікітян не тільки тому, що Мойсей молився, але і тому, що тоді як ім'я Ісуса було на чолі битви, сам він, Мойсей, робив знамення хреста [5]. У каноні свята Воздвиження Чесного Хреста Господнього Церква неодноразово згадує про цю знаменну подію: «Образ пречистої страсти колись Мойсей у собі прообразував, хрест зобразивши розпростертими руками, переміг державу Амаліка» [6, с. 40]. Вже при вході до землі обітованої євреї піднялися проти Господа і проти Мойсея: навіщо вивели ви нас з Єгипту, щоб померти нам в пустелі, бо тут немає ні хліба, ні води, і душі нашої спротивилася манна. У покарання за бунт Господь послав на народ отруйних зміїв... і померла безліч народу з синів Ізраїлевих. Народ усвідомив свій гріх перед Богом і заявив Мойсееві: згрішили ми, що говорили проти Господа і проти тебе; помолися Господу, щоб Він визволив нас від зміїв.

Мойсей виконав це прохання народу і помолився Господу. Господь наказав йому зробити мідного змія. Ужалений, поглянувши на мідного змія, залишався живим (Чис. 21, 5-9). До вертикального, довшого, бруса, на деякій відстані від його верхнього кінця, прикріплювався брус

горизонтальний, коротший. На такому хрестоподібному стовпі зручно було помістити зігнутого змія. Але у такому разі стовп мав форму хреста, що відрізнявся від хреста Голгофського тільки тим, що бруси були значно тонші і брус горизонтальний був значно коротший. Прообразне значення мідного змія вказував і Сам Спаситель: І як Мойсей підніс змія в пустелі, так повинно бути вознесеному Синові Людському, щоб всякий, віруючий в Нього, не загинув, але мав життя вічне (Ін. 3, 14-15). А піснетворці канону Воздвиження цей момент оспівують так: «Поклав Мойсей на стовпі лікування, спасіння від загибелі, від ядовитого укусу, і до дерева хрестовидно змія прив'язав, викривши в цьому шкоду лукаву» [6, с. 41].

У паремії свята Воздвиження говориться про те, як після переходу Червоного моря за допомогою дерева Мойсей перетворив солону воду в солодку (Вих. 15, 22-28). Цей момент також роз'яснюється в богослужінні свята як прообраз хреста: «Древом Мойсей гірку воду джерел пустелі перемінив колись, хрестом виявляючи переміну людей до благочестя» [6, с. 42].

Вказуючи на факти із старозавітної історії, в яких являються прообразні значення хреста Господнього, Свята

Церква в службі Воздвиження Хреста говорить: «Сьогодні сповнилися пророчі слова...» [6, с. 39], а у стихирах на цілування хреста продовжується думка: «Пророків гласи про дерево святе провістили, ним бо від древньої клятви звільнився Адам» [6, с. 49].

Дійсно, крім подій та біблійних сюжетів є декілька старозавітних пророків, що пророкували про хрест Господній і страждання Його. Псалмоспівець Давид молився Господу: «...дай же знамення тим, що бояться Тебе, щоб вони могли втекти від стріли ворожої» (Пс. 59, 6). Також пророк Ісаїя передрікав, що Господь: «...підніме знамено язичникам, і збере вигнанців Ізраїля, і розсіяних юдеїв скличе від чотирьох кінців землі» (Іс. 11, 12). Про хрест Господній говорить і премудрий Соломон: «...благословенне дерево, через яке буває правда» (Прем. 14, 7).

Слід згадати і пророка Іону, який не послунався волі Божої і, щоб не йти до Ніневії, утік у Фарсис. Але під час плавання корабля піднялася буря і Іона був викинутий в море, де його проковтнув кит, в чреві якого він пробув три дні і три ночі. Помолився Іона Господу Богові з чрева кита і за словом Господнім, кит вивергнув Іону на сушу (Іона 2, 1-11).

Церковний піснєписець відзначає, що Іона молячись в утробі кита хрестоподібно простягнув свої руки: «В утробі водяного звіра, руки Іона хрестоподібно простягнув, спасительні страждання прообразовуючи явно» [6, с. 43]. Пророк Єлисей в одній зі своїх чудесних дій також явив таїнство хреста Христового. Коли учні пророка почали рубати поблизу річки Йордан дерева для будівництва собі домів, у одного з них сокира впала в річку. Пророк Єлисей тоді кидає у воду шматок дерева – і сплила сокира (4 Цар. 6, 5-7). Це дерево, що витягує з глибини річки залізо, було прообразом Животворящего древа хреста Христового, що витягує рід людський з глибин гріхопадіння.

А пророк Даниїл за шанування істинного Бога був кинутий за наказом язичницького царя Дарія в рів з левами, вийшовши звідти неушкодженим (Дан. 6), тому що, за переданням Церкви, його руки, коли він здіймав їх до Бога з благанням про допомогу, були складені хрестоподібно [8, с. 40-43].

На останок варто зазначити, що святий Іустин Філософ, полемізуючи із юдеями, для яких смерть на хресті було ганьбою та прокляттям, на основі пророків намагається показати необхідність того, що Христос помер на хресті. Це чітко простежується у його «Розмові з Трифоном юдеєм» [5], де зустрічається близько десятка старозавітних прообразів хреста. Дослідження Священного Писання у контексті Христології та богослужбових святоотцівських текстів є дуже важливим, бо тільки через цю призму спасительна жертва та сам хрест постає перед нами у всій повноті та величчі.

Наведені вище прообразні моменти старозавітної історії є лише невелика частина біблійного свідчення про хрест, але вагомий для розуміння «ширини, довжини, висоти та глибини» любові Христової, здійсненої на хресті, яка для християнина має бути основою та орієнтиром життя, про що свідчить ікос свята Воздвиження: «Тримаймо хрест Господній, який прославляють усі, бо це є спасительне дерево, зброя миру, непереможна перемога».

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. *Біблія. Священне Писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками / переклад Патріарха Філарета (Денисенка). – К.: Видання Київської Патріархії УПЦ КП, 2004. – 1408 с.*
2. *Григорій Богослов, свт. Собрание творений: в 2т. – М.: Свято-Трошкая Сергиева Лавра, 1994. – Т.1. – 680 с.*
3. *Ефрем Сирин, прп. Творения. Т.2. – М.: Издательский отдел Московского Патриархата, 1993. – 430 с.*
4. *Іоан Золотоустий, свт. Повне зібрання творінь святителі Іоана Золотоустого / пер. на укр. мову кандидата богослів'я протоієрея Михайла Марусяка / під ред. Святійшого Патріарха київського і всієї Руси-України Філарета. – К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2009. – Т. 2. К. 2. – 526 с.*
5. *Іустин Філософ, св. Розмова з Трифоном юдеєм // Апологети: збірка писань древніх християнських апологетів у перекладі на українську мову / під ред. Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета. – К.: Видавничий відділ УПЦ Київського Патріархату, 2010. – с. 112-281*
6. *Мінея Святкова. У 2 частинах. – К.:Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2002. – Ч.1. – 588 с.*
7. *Настольная книга священнослужителя:[в 8 т.]. – М.: Издательский отдел Московского Патриархата, 1988. – Т. 6. – 880 с.*
8. *Никонов В., проф. Ветхозаветные прообразы Креста Господня в церковных песнопениях // Журнал Московской Патриархии. – М., 1953. – №9 – с. 39-43*
9. *Тертуллиан. Против Иудеев. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://orthodoxy.sumy.ua/?p=2618>*

МИТРОПОЛИТ ЛЬВІВСЬКИЙ
І СОКАЛЬСЬКИЙ ДИМИТРІЙ (РУДЮК),
голова Інституту церковної історії

Митрополит Київський, Галицький і всієї Руси Іона Глезна був обраний на Київську митрополичу кафедру з Полоцьких архієпископів після смерті свого попередника митрополита Симеона. Це сталося у 1488 р. Рік обрання митрополитом Іони фіксується на підставі грамоти, яка була спроваджена на ім'я Константинопольського Патріарха Нифонта II [3, с. 57]. Дозвіл на елекційний собор з обрання митрополита надав король Казимир IV Ягелончик.

З грамоти, яку разом з королівськими листами, привіз до Константинополя Слуцький Троїцький архимандрит Йосиф Болгариневич, ми дізнаємось, що після упокоєння митрополита Київського Симеона першосвятительська кафедра була овдовілою і після довготривалих звернень, молінь та благань православних Литви до короля Казимира про те, щоб він дозволив обрати гідного предстоятеля на митрополичий престол, розпочалися пошуки по усій країні кандидата. Відтак, знайшли гідного святого мужа – архієпископа Полоцького Іону Глезну. Владика довго не давав згоди на таке обрання, називаючи себе недостойним такого покликання, але поступився перед королівським повелінням та зважив на прохання і моління всього духовенства та посполитства [7].

МИТРОПОЛИТ КИЇВСЬКИЙ, ГАЛИЦЬКИЙ І ВСІЄЇ РУСИ ІОНА ГЛЕЗНА (1488 – 1494)

Також у грамоті надісланий Патріарху Нифонту II православні Литви просили затвердити рішення їхнього Собору, бо обраний на митрополита Київського кандидат, особисто не може приїхати до Константинополя з огляду на небезпеку: «Да учинит святиня твоя к нашему утверждению, ради теснящих нас в вере, милосердно, и да не умедлит от руки твоей меч духовный отцу нашему, имже оборонити нас» [3, с. 57]. З огляду на це можна ствердно сказати, що після елекційного православного Собору, який ймовірно відбувся у 1488 році, минуло чотири роки допоки Іона Глезна був затверджений і благословенний Патріархом Нифонтом II на митрополита Київського. До цього часу архієпископ Полоцький був лише вибраним і нареченим на першосвятительську кафедру. Однак, таке становище не перешкоджало Іоні Глезні керувати православними Литви, Білорусі та України.

Будучи архієпископом Полоцьким, Іона боронив майно й права владик від посягання шляхти та навіть своїх крилошан полоцького кафедрального собору Святої Софії. Коли архієпископа Іону обрали митрополитом, і він переїхав до Новогрудку та Вільно, то крилошани скористалися відсутністю архиєрея на Полоцькій кафедрі і привласнили собі деякі

Уявне зображення митрополита Київського Галицького і всієї Руси Іони. Портрет пензля А. Орлюнова з приватної колекції митрополита Димитрія (Рудюка)

Іона Глезна
митрополит Київський, Галицький і всієї Руси
(1492 – 1494)

Король Казимир IV і його саркофаг

володіння, на що жалівся наступник архієпископ Лука. Олександр, король Польський і великий князь Литовський жалуваною своєю грамотою повернув всі відібрані владичні добра архієпископу Полоцькому [1, с. 356, № 209].

До життєпису митрополита Іони Глезни доклали руку унійні історики, які прийняли його як свого, тобто прихильника сумнівної унійної ідеології другої половини XV ст., яка нібито ширилась теренами Великого Литовського князівства. Цього разу сталася прикра помилка, або ж нерозуміння літописного тексту. У «Волинському короткому літописі» повідомлялося: «В лѣто 7000 [1492], индикта 10. Месеца июня 7 день, в четверток 7 недели послѣ Великого дня, в вторыи час дня преставися Казимерь, король полскыи Якоиловичъ и великыи князь литовскыи и рускыи, справедливыи, добрыи при митрополитѣ киевскомъ Ионе Глезне» [9, с. 239-240]. Цей текст історики (Ян Кулеша, Ігнатій Кульчинський, Ігнатій Стебельський) буквально і безпідставно тлумачили, як такий, що нібито король Казимир був настільки приязний до митрополита Іони, що захотів його бачити при своєму смертному ложі. З цього, на їх думку, можна зробити висновок, що Іона Глезна був уніатом [2, с. 116]. Відтак, такі твердження спростовуються самим обставинами смерті короля Казимира Ягелончика, який помер раптово у Гродно, дорогою

із Вільно до Кракова. Митрополит Макарій Булгаков стверджує, що відношення Казимира до митрополита Іони було добрим за його особистими якостями, і що король зовсім не був фанатом католицизму і ворогом православ'я, але щоб він у присмертній агонії кликав до себе київського православного митрополита, на це немає ніяких доказів [3, с. 58]. Однак, не тільки така недостовірність стала причиною ствердження проунійної позиції митрополита Іони Глезни. Прихильність до унії вбачали у Патріархові Нифонті II, а звідси опосередковано і в затвердженому ним митрополитові Іоні Глезні [10, с. 52]. Хоча і цей доважок є надто сумнівним.

Після смерті короля Казимира IV Ягелончика великий Литовський князь Олександр Казимирович (1461-1506) у 1492 році підтвердив усі права своїх громадян не зважаючи на їх віру. Він став правителем Литви, а його брат Ян I Ольбрахт (1492-1501) – Польщі. Таке політичне розділення дало можливість почуватися православним за Олександра Казимировича більш менш спокійно [6, с. 401]. Однак, через два роки великий князь Олександр Казимирович не дозволив для своєї дружини Олени на прохання тестя московського князя Івана III Васильовича (1440-1505) збудувати православний храм, мотивуючи це тим, що за законами нашими не дозволено збільшувати числа церков «грецького закону» [4, с. 444].

У званні ще обраного, але не затвердженого митрополита, Іона Глезна надав благословення ієромонаху Пимену на створення монастиря Різдва святого Іоана Предтечі на Красній Горі поблизу р. Псел неподалік Гадяча [5, с. 34-35]. Монастир був закритий в часи катерининської секуляризації 1768 року.

До нас дійшло послання митрополита Київського Іони до настоятеля церкви Різдва Христового в с. Новому, що на Смоленщині, у якому розтлумачено питання відносно епітимії, яка була накладена на слугу вяземського князя Михайла Дмитровича. Якогось Петра було покарано замість п'яти на три роки. Послання датоване 27 січня 1493 р., і цікаве тим, що воно стало пам'ятником покаяльної дисципліни під назвою «Правила и наказания о душогубстве». У першій чверті XVI ст. послання було внесене до Кормчої книги, яка знаходилася у Київському соборі Святої Софії. Пам'ятка тепер зберігається в Кракові у Ягелонській бібліотеці [8, с. 455].

Митрополит Київський, Галицький і всієї Руси спочив у своїй резиденції в Новогрудку у в жовтні місяці 1494 року.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Акты относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археологическою комиссиею. Т. 1. (1346-1506). - № 209. 1503, декабря 26. Жалованная подтвердительная грамота Полоцкому епископу Луке на архиерейскую отчину, отчужденную Полоцкими боярами и Софийскими крылошанами. - СПб., 1846. - 424 с.*
2. *Болховітінов Євгеній, митрополит. Вибрані праці з історії Києва / Євгеній Болховітінов, митрополит / Упор., вст. ст. та додатки Тетяни Ананьєвої. - К.: Либідь, 1995. - 488 с.*
3. *Булгаков Макарій, митрополит. История Русской Церкви / Макарий Булгаков, митрополит. Книга пятая. Период разделения Русской Церкви на две митрополии. История Западнорусской, или Литовской, митрополии (1458-1596). - М.: Издательство Спасо-Преображенского Валаамского монастыря, 1996. - 704 с.*
4. *Грушевський М. Історія України-Руси. В п т., 12 кн. / Михайло Грушевський. Редкол. П. С. Сохань (голова) та ін. Т. 5. - К.: Наук. думка, 1994. - 704 с.*

5. *Карпенко С. Д. Замечательное историческое описание 28 мужских и девичьих монастырей Киевской епархии. - СПб., 1861. - 47 с.*
6. *Карташев А. В. История Русской Церкви / Антон Карташев. - Москва: Изд-во Эксмо, 2005. - 912 с.*
7. *Перетц В. Н. Челобитная о благословении на Киевскую и всея Руси митрополию Ионы (Глезны) / В. Н. Перетц // Университетские известия. № 10. - С. 1-6.*
8. *Пидгайко В. Г. Иона (Глезна), митрополит Киевский / В. Г. Пидгайко // Православная энциклопедия. Т. XXV. - Москва, 2010. - 752 с.*
9. *Супрасльская рукопись, содержащая новгородские и киевские сокращенные летописи. - Москва, 1836.*
10. *Ульяновський В. І. Історія церкви та релігійної думки в Україні / Василь Ульяновський. Навч. Посібник: У 3-х кн. Кн. 1. Середина XV - кінець XVI століття. - К.: Либідь, 1994. - 256 с.*

Фрагмент саркофага короля Казимира IV

«Нічого саме собою, без зусиль не відбувається. Бог завжди готовий допомогти, і Він завжди поруч, але дається ця допомога тільки тим, хто шукає її і працює над собою. Вона дається тільки тим її шукачам, які після того, як вклали всі свої сили у випробування, попущене Богом, стають на молитву і всім серцем взивають: Господи, допоможи!».

Святитель Феофан Затворник

ВІЗИТ БЛАЖЕННІЙШОГО МИТРОПОЛИТА ЕПІФАНІЯ ДО КОНСТАНТИНОПОЛЯ

Під час візиту до Вселенського Патріархату Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив служіння вечірні з нагоди індікту – початку нового церковного року. З благословення Всесв'ятішого Вселенського Патріарха Варфоломія служіння відбулося за чином хоростасії (очолення ієрархом, який стоїть у храмі на архієрейському троні) у монастирі на честь ікони Божої Матері «Живоносне Джерело» у Царгороді, в районі Валуклі. Частини богослужіння читалися українською мовою, зокрема Предстоятель ПЦУ читав 103 псалом, паремії та деякі молитви.

З нагоди відзначення Індікту – початку нового церковного року – у Патріаршому храмі святого великомучена Юрія Переможця на Фанарі (м. Стамбул, Туреччина) відбулося урочисте богослужіння – Утреня та Божественна літургія за чином хоростасії (коли службу звершують клірики, а ієрархи молитовно очолюють її, стоячи у стасидях в храмі). Богослужіння очолювалося Його Всесв'ятістю Вселенським Патріархом Варфоломієм та Його Блаженством Митрополитом

Київським і всієї України Епіфанієм. Також молитовну участь брали ієрархи Вселенського Патріархату, Єрусалимського Патріархату (Екзарх у Царгороді), Церкви Греції та Церкви України. Під час свого перебування з візитом до Вселенського Патріархату Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній відвідав Генеральне консульство України в м. Стамбул, Туреччина. У приміщенні Генерального консульства відбулася дружня конструктивна розмова з Генеральним консулом паном Романом Недільським.

Під час візиту до Вселенського Патріархату Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній на запрошення старця-митрополита Халкидонського Еммануїла відвідав Халкидонську митрополію. В зустрічі також взяли участь заступник голови Управління зовнішніх церковних зв'язків митрополит Білоцерківський Євстратій та генеральний секретар Священного Синоду Вселенського Патріархату архимандрит Григорій.

ВІЗИТ ПРЕДСТОЯТЕЛЯ ДО ХАРКОВА

Під час Першосвятительського візиту до Харкова Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній 15 вересня 2023 року у храмі на честь святого апостола і євангелиста Іоана Богослова звершив молебень за перемогу України над агресором.

У храмі, який зазнав пошкоджень від російських обстрілів, Блаженнішому Митрополиту Епіфанію співслужили митрополит Сімферопольський і Кримський Климент, архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, архієпископ Харківський і Слобожанський Митрофан, настоятель храму протоієрей Віктор Маринчак та місцеве духовенство. Спільно з Предстоятелем також молилися захисники Батьківщини, Голова Харківської ОВА Олег

Синегубов, Начальник Головного управління поліції в Харківській області генерал Володимир Тимошко та віряни. Предстоятель Православної Церкви України наприкінці молебня звернувся до вірян із архіпастирським словом.

Також в одній із військових частин Збройних Сил України Блаженніший Митрополит Епіфаній освятив храм-каплицю на честь святого архістратига Божого Михаїла. Спільно з Предстоятелем Православної Церкви України молилися митрополит Сімферопольський і Кримський Климент, архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, архієпископ Харківський і Слобожанський Митрофан, капелани та місцеве духовенство, а також захисники Батьківщини та Харківський міський голова Ігор Терехов.

ПЕРШОСВЯТИТЕЛЬСЬКИЙ ВІЗИТ ДО КРОПИВНИЦЬКОГО

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 16 вересня 2023 року, під час Першосвятительського візиту в м. Кропивницький, очолив Божественну літургію у храмі Успіння Пресвятої Богородиці, громада якого нещодавно доєдналася до родини Православної Церкви України.

Предстоятелю автокефальної Української Православної Церкви співслужили митрополит Полтавський і Кременчуцький Федір, архієпископ Кропивницький і Голованівський Марк, настоятель храму протоієрей Петро Давиденко, місцеве й запрошене духовенство. За богослужінням молилися Голова Кіровоградської ОВА Андрій Райкович, Голова обласної ради Юрій Дрозд, захисники Батьківщини, волонтери та численні віряни.

Наприкінці богослужіння Митрополит Епіфаній привітав усю громаду з Днем міста та звернувся із першосвятительським словом.

Після молитви Митрополит Епіфаній на запрошення місцевої влади взяв участь в урочистостях, які відбулися у Кропивницькому академічному обласному музично-драматичному театрі. Його Блаженство супроводжували митрополит Полтавський і Кременчуцький Федір та архієпископ Кропивницький і Голованівський Марк. Зі словами привітання до жителів та гостей міста звернулися Блаженніший Митрополит Епіфаній, Голова Кіровоградської ОВА Андрій Райкович, Голова обласної ради Юрій Дрозд, захисники Батьківщини та представники Нацполіції.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ВІДВІДАВ СТАВРОПІГІЙНУ ПАРАФІЮ СЕЛИЩА ЛУТИНИ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 21 вересня 2023 року відвідав ставропігійну парафію селища Лугини Житомирської області, де очолив Божественну літургію. Його Блаженству співслужили архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Житомирський і Овруцький Паїсій, настоятель храму протоієрей Петро Киричевський та запрошене духовенство. На малому вході Блаженніший владика відзначив протоієрея Миколая Трібушка правом носіння хреста

з прикрасами, а священника Петра Киричевського підніс до сану протоієрея.

Наприкінці богослужіння Митрополит Епіфаній виголосив першосвятительське слово та очолив урочистий хресний хід.

На завершення свого візиту Блаженніший владика звершив заупокійну молитву біля меморіалу на честь полеглих захисників України, який розташований у центрі селища.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ВІДВІДАВ МІЖНАРОДНИЙ ДИТЯЧИЙ ЦЕНТР «АРТЕК»

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 22 вересня 2023 року відвідав Міжнародний дитячий центр «Артек» у Пущі-Водиці, в якому оздоровлюються діти з усієї України, котрі потребують особливої соціальної уваги та підтримки.

Предстоятеля автокефальної Української Православної Церкви супроводжував капелан Медичних сил ЗСУ протоієрей Олександр Сівченко. Гендиректор центру Сергій Капустін розповів Його Блаженству про діяльність закладу, презентував основні виховні програми та проект «100 Перемог України очима дітей».

Також Митрополит Епіфаній поспілкувався з педагогічним колективом про соціально-психологічну реабілітацію дітей, які постраждали внаслідок війни, ознайомився з діяльністю Інноваційного освітнього і Культурно-мистецького центрів та з умовами проживання дітей з інвалідністю на візках. Окрім того, Його Блаженство взяв участь у створенні найбільшого полотна – побажання Захисникам України, залишивши на ньому відповідний напис, відвідав дитячий флешмоб та звернувся до артеківців зі словом. На завершення візиту до Міжнародного дитячого центру «Артек» Предстоятель звершив молитву у місцевій каплиці на честь святої великомучениці Варвари й поспілкувався з дітьми.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ОЧОЛИВ УРОЧИСТОСТІ З НАГОДИ АКТОВОГО ДНЯ КПБА

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 26 вересня 2023 року, у день пам'яті святого апостола і євангелиста Іоана Богослова, очолив Божественну літургію в академічному храмі Київської православної богословської академії, яка сьогодні відзначає актовий день.

Предстоятелю автокефальної Української Православної Церкви співслужили митрополит Рівненський і Острозький Іларіон, архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Хмельницький

і Кам'янець-Подільський Павло, єпископ Чернігівський і Ніжинський Антоній, єпископ Васильківський Єфрем, ректор КПБА протоієрей Олександр Трофимлюк, представники інших духовних та світських навчальних закладів й місцевого духовенства. На завершення урочистої відправи відбувся хресний хід, після якого Блаженніший владика звернувся до присутніх з першосвятительським словом.

Згодом в актовій залі академії відбулося урочисте засідання, наприкінці якого Предстоятель ще раз звернувся до присутніх.

ВІЗИТ ПРЕДСТОЯТЕЛЯ ДО РІВНОГО

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 1 жовтня 2023 року, в день свята Покрова Пресвятої Богородиці та в День захисників і захисниць України взяв участь в загальнонаціональній хвилині мовчання та очолив Божественну літургію у Покровському кафедральному соборі міста Рівного.

Предстоятелю автокефальної Української Православної Церкви співслужили митрополит Переяславський і Вишневський Олександр, митрополит Рівненський і Острозький Іларіон, архієпископ Дрогобицький

і Самбірський Яків архієпископ Вінницький і Тульчинський Михаїл, архієпископ Чернівецький і Хотинський Герман, єпископ Рівненський і Сарненський Гавриїл та місцеве й запрошене духовенство.

За богослужінням молилися захисники та захисниці України, голова Рівненської обласної військової адміністрації Віталій Коваль, виконувач обов'язків міського голови Рівного Віктор Шакирзян, інші представники місцевої влади та численні віряни.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗВЕРШИВ ЗАУПОКІЙНУ ЛІТІЮ ЗА ПОЛЕГЛИМИ ЗАХИСНИКАМИ БАТЬКІВЩИНИ

Блаженніший Митрополит Епіфаній 1 жовтня 2023 року, в день церковного свята Покрова Пресвятої Богородиці й Дня захисників та захисниць України, звершив заупокійну літію за спокій душ усіх полеглих оборонців Батьківщини й мирних жителів. Після завершення літії Блаженніший Митрополит Епіфаній висловив співчуття батькам, рідним та близьким, які втратили синів та доньок під час цієї

російсько-української війни. Також Предстоятель Православної Церкви України звершив покладання квітів біля могили приснопам'ятного митрополита Даниїла (Чокалюка), який доклав багато зусиль та зробив значний внесок у розбудову Рівненської єпархії й утвердження Української Православної Церкви та біля могили багатолітнього старости кафедрального собору єпархії Василя Червонія.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ У РІВНОМУ ОСВЯТИВ ЦЕНТР ДЛЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ

У Рівненській обласній клінічній лікарні імені Юрія Семенюка в день свята Покрова Пресвятої Богородиці та в День захисників і захисниць України, 1 жовтня 2023 року, офіційно відкрили новий підрозділ – Обласний реабілітаційний центр. Це сучасний лікувально-реабілітаційний простір, де наші військові відновлюватимуть здоров'я після травм і поранень. Освячення Обласного реабілітаційного центру звершив Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній. У заході також взяли участь Міністр охорони здоров'я України Віктор Ляшко, керівники Рівненщини, фахівці Всесвітньої організації охорони здоров'я в Україні на чолі з главою Бюро Ярмо Хабіхтом,

керівництво обласної лікарні, а також керуючий Рівненською єпархією митрополит Рівненський і Острозький Іларіон.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ОСВЯТИВ ХРАМ У С. ГАЛИЦЯ НА ЧЕРНІГІВЩИНІ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 7 жовтня 2023 року з архіпастирським візитом прибув до Чернігівської єпархії. У селі Галиця Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви звершив освячення храму на честь Воскресіння Христового та Божественну літургію у ньому. Його Блаженству співслужили єпископ Чернігівський

і Ніжинський Антоній, єпископ Хмельницький і Кам'янець Подільський Павло, настоятель храму ієромонах Петро (Цюра) та запрошене духовенство. Наприкінці богослужіння Блаженнійший владика звернувся до присутніх з першосвятительським словом, привітав громаду зі знаменною подією та відзначив меценатів, благодійників і українських воїнів церковними нагородами.

В ПРИЛУКАХ МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ ОСВЯТИВ ПРЕСТІЛ ХРАМУ НА ЧЕСТЬ РІЗДВА БОГОРОДИЦІ

П перебуваючи з візитом у Чернігівській єпархії Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 8 жовтня 2023 року звершив у Прилуках освячення центрального престолу храму на честь Різдва Пресвятої Богородиці та Божественну літургію у ньому. Блаженнішому Митрополиту Епіфанію співслужили єпископ Чернігівський і Ніжинський Антоній, єпископ Хмельницький

і Кам'янець Подільський Павло, настоятель храму протоієрей Віталій Юрочко та духовенство Чернігівської та Київської єпархій. Наприкінці богослужіння Блаженніший владика привітав громаду з важливою подією та відзначив благодійників і українських воїнів церковними нагородами. Окрім того, Митрополит Епіфаній вручив протоієрею Віталію Юрочку іменний хрест Предстоятеля.

ПЕРШОСВЯТИТЕЛЬСЬКИЙ ВІЗИТ ДО ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ЄПАРХІЇ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 14 жовтня 2023 року з першосвятительським візитом прибув у Хмельницьку єпархію. У співслужінні митрополита Львівського і Сокальського Дмитрія, єпископа Хмельницького і Кам'янець-Подільського Павла, настоятеля храму протоієрея Володимира Марущака й місцевого духовенства Його Блаженство звершив освячення каплиці, збудованої при храмі на честь Всіх святих землі Української. Перед початком освячення діти влаштували для присутніх зворушливе театралізоване дійство, присвячене боротьбі нашого

народу проти російської навали. Цього ж дня разом з митрополитом Львівським і Сокальським Дмитрієм та єпископом Хмельницьким і Кам'янець-Подільським Павлом Предстоятель відвідав у Хмельницькому один з підрозділів Сил спеціальних операцій Збройних Сил України. Згодом біля меморіалу на честь полеглих воїнів ССО відбулася заупокійна молитва та покладання квітів. Окрім того, Митрополит Епіфаній відвідав місцевий храм, будівництво якого триває, та помолився біля нього з українськими воїнами. Завершився візит оглядом музею та новітнього центру медичної допомоги.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ОЧОЛИВ ЛІТУРГІЮ У СВЯТО-ПОКРОВСЬКОМУ КАФЕДРАЛЬНОМУ СОБОРІ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній в дев'ятнадцяту неділю після П'ятидесятниці, 15 жовтня 2023 року, очолив Божественну літургію у Свято-Покровському кафедральному соборі міста Хмельницького. Предстоятелю автокефальної Української Православної Церкви співслужили митрополит Вінницький і Барський Симеон, митрополит Львівський і Сокальський Дмитрій, митрополит Білоцерківський Євстратій, архієпископ Вишгородський Агапіт, єпископ Дунаєвецький Марк, єпископ Житомирський

і Овруцький Паїсій, керуючий єпархією єпископ Хмельницький і Кам'янець-Подільський Павло, єпископ Чернігівський і Ніжинський Антоній та місцеве й запрошене духовенство. За богослужінням молилися представники місцевої влади та численні віряни. Наприкінці богослужіння Митрополит Епіфаній ще раз звернувся до присутніх, зазначивши про важливість єднання у своїй помісній Українській Православній Церкві, на молитовну згадку подарував очільнику єпархії панакію та відзначив благодійників церковними нагородами.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ З ПЕРШОСВЯТИТЕЛЬСЬКИМ ВІЗИТОМ ВІДВІДАВ ОДЕЩИНУ

Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній 20 жовтня 2023 року прибув на Одещину з Першосвятительським візитом. Митрополит Епіфаній на запрошення очільниці Одеської національної опери Надії Бабіч завітав в Одеський національний академічний театр опери та балету й благословив працівників мистецької та культурної ниви, а також ознайомився з історією театру.

Цього ж дня Митрополит Епіфаній звершив чин освячення хреста на купол кафедрального собору Різдва Христового. Спільно з Предстоятелем Православної Церкви України молилися митрополит

Вінницький і Барський Симеон, архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, архієпископ Одеський і Балтський Афанасій, секретар Одеської єпархії протоієрей Теодор Оробець та священнослужителі єпархії, захисники Батьківщини, представники творчої інтелігенції та віряни. Також в приміщенні Одеського обласного академічного драматичного театру Предстоятель провів зустріч зі старшокласниками, які є дітьми війни. Серед них були сироти, були ті, хто пережив окупацію на Херсонщині, Харківщині, були внутрішньо переміщені особи. Митрополит Епіфаній спілкуючись з молоддю відповів на їхні запитання про війну, про її різні складові, чинники, наслідки.

ПРЕДСТОЯТЕЛЬ ЗВЕРШИВ ОСВЯЧЕННЯ ХРАМУ НА ОДЕЩИНІ

Перебуваючи з першосвятительським візитом на Одещині Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 21 жовтня 2023 року звершив освячення престолу і храму на честь святих мучениць Віри, Надії, Любові та матері їхньої Софії в селищі Ліски, у передмісті Одеси. У новоосвяченому храмі Предстоятель Православної Церкви України у співслужінні митрополита Вінницького і Барського Симеона, митрополита Миколаївського і Богоявленського Володимира, архієпископа Дніпровського і Січеславського

Симеона, архієпископа Вишгородського Агапіта, архієпископа Одеського і Балтського Афанасія, настоятеля храму протоієрея Романа Дороша та духовенства Одеської єпархії звершив Божественну літургію. За богослужінням також молилися захисники Батьківщини, представники місцевої влади та віряни. Митрополит Епіфаній також відзначив меценатів церковними нагородами і вручив іменний хрест Предстоятеля настоятелю протоієрею Роману. На завершення владика Афанасій подякував Предстоятелю за архіпастирський візит та щиру молитву.

БОЖЕСТВЕННА ЛІТУРГІЯ В УСПЕНЬСЬКОМУ СОБОРІ КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

У двадцяту неділю після П'ятидесятниці та в день пам'яті святиителя Рафаїла Заборовського, 22 жовтня 2023 року, Священноархімандрит Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври Блаженніший Митрополит Епіфаній очолив Божественну літургію в головному храмі обителі – Успенському соборі.

З нагоди річниці з часу віднайдення, мошці преподобного Меркурія Чернігівського, ігумена Бригинського, який постригався у Лаврі й був тут

ченцем, було привезено для вшанування в українській Лаврі. Предстоятелю автокефальної Української Православної Церкви співслужили митрополит Білоцерківський Євстратій, архієпископ Луганський і Старобільський Лаврентій, архієпископ Харківський і Слобожанський Митрофан, єпископ Ужгородський і Закарпатський Варсонофій, єпископ Васильківський Єфрем, в. о. намісника Свято-Успенської Києво-Печерської Лаври архімандрит Авраамій та запрошене духовенство.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ З ПЕРШОСВЯТИТЕЛЬСЬКИМ ВІЗИТОМ ВІДВІДАВ ДНІПРО

Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній під час Першосвятительського візиту в м. Дніпро 26 жовтня 2023 року зустрівся з головою Дніпропетровської Обласної військової адміністрації Сергієм Лисаком та представниками місцевої влади. Голова Дніпропетровської ОВА привітав Його Блаженство на Січеславщині та побажав успіхів у розбудові Православної Церкви України. У зустрічі також взяли участь архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, секретар єпархії протоієрей Віталій Лопушанський та священнослужителі єпархії, а також усе керівництво Дніпропетровської області. Усі присутні вшанували пам'ять полеглих українських захисників, поклавши квіти на Алеї Пам'яті.

Також Предстоятель у супроводі керуючого Дніпропетровською єпархією архієпископом Симеоном відвідав поранених захисників України, які проходять лікування у Військово-медичному клінічному центрі

Східного регіону та у Дніпропетровській обласній клінічній лікарні ім. І.І. Мечникова. Предстоятель відзначив керівництво, медичних працівників та військовослужбовців, які проходять реабілітацію, високими церковними нагородами. Його Блаженство супроводжували архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, секретар єпархії протоієрей Віталій Лопушанський та медичний капелан протоієрей Андрій Марчук. Генеральний директор, доктор медичних наук, професор, Заслужений лікар України Сергій Риженко ознайомив Предстоятеля з діяльністю одного з найстаріших багатопрофільних лікарняних закладів в Україні. Блаженніший Митрополит Епіфаній відвідав військових, які проходять реабілітацію, і висловив вдячність воїнам й лікарям за жертвну любов і професіоналізм, а також нагородив Сергія Риженка Орденом святителя і чудотворця Миколая, а захисників Батьківщини та інших медичних працівників – медалями «Хрест Свободи».

ВІЗИТ ПРЕДСТОЯТЕЛЯ ДО КАМ'ЯНСЬКОГО

Блаженніший Митрополит Епіфаній 26 жовтня 2023 року в Кам'янській міській раді провів зустріч з міським головою м. Кам'янського Андрієм Білоусовим. У зустрічі також взяв участь архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, секретар єпархії протоієрей Віталій Лопушанський та ієромонах Феодосій (Алісов). Наприкінці зустрічі Блаженніший Митрополит Епіфаній благословив міського голову та ієромонаха Феодосія Алісова на добру справу – будівництво духовного центру Православної Церкви України у м. Кам'янське.

Згодом Предстоятель в місті Кам'янське звершив освячення Центру психічного здоров'я та медичної реабілітації. Поранені військовослужбовці можуть

пройти тут медичне обстеження, фізіотерапію, займатися реабілітаційною гімнастикою, отримати психологічну та опікунську допомогу.

Цього ж дня Блаженніший Митрополит Епіфаній навідав волонтерський хаб, який став наочним прикладом єднання українців і Української Церкви у час випробувань війною. Волонтерський хаб «Доброго ранку, ми із Маріуполя» з благословення та особистої підтримки митрополита Донецького і Маріупольського Сергія діє від початку повномасштабного вторгнення, забезпечуючи родини таких само вимушених переселенців. Щодня хаб забезпечує продуктовими наборами понад 300 родин.

МИТРОПОЛИТ ЕПІФАНІЙ У ДНІПРІ ВІДЗНАЧИВ ЗАХИСНИКІВ БАТЬКІВЩИНИ ТА ПРЕДСТАВНИКІВ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

Предстоятель Православної Церкви України Блаженніший Митрополит Епіфаній 26 жовтня 2023 року в єпархіальному управлінні Дніпропетровської єпархії провів зустріч із захисниками Батьківщини, Народними депутатами України, представниками української інтелігенції, представниками силових структур, меценатами, благодійниками та священнослужителями єпархії. У зустрічі також взяв участь керуючий Дніпропетровською єпархією архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон.

Блаженніший Митрополит Епіфаній відзначив високими церковними нагородами високоповажних гостей та звернувся із архіпастирським словом. Предстоятель Православної Церкви України наприкінці зустрічі благословив кожного українського воїна. Архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон у свою чергу висловив вдячність Предстоятелю за високі церковні нагороди і побажав Його Блаженству сили й насаги надалі розбудовувати Православну Церкву України та подарував ікону Пресвятої Богородиці.

10-РІЧЧЯ З ЧАСУ ВІДНОВЛЕННЯ ДНІПРОВСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 27 жовтня 2023 року, в день вшанування пам'яті святого Нестора Літописця та з нагоди 10-річчя Дніпровської духовної семінарії, очолив Божественну літургію у семінарському храмі на честь святих першOVERХОВНИХ апостолів Петра і Павла в Дніпрі.

Предстоятелю співслужили митрополит Донецький і Маріупольський Сергій, архієпископ Дніпровський і Січеславський Симеон, архієпископ Одеський і Балтський Афанасій, архієпископ Харківський і Слобожанський Митрофан, єпископ Запорізький і Мелітопольський Фотій, єпископ Донецький і Слов'янський Сава, представники закладів вищої духовної освіти Православної Церкви України, місцеве й запрошене духовенство.

Після спільної молитви відбулися урочистості з нагоди 220 років із часу відкриття і 10-річчя з часу відновлення Дніпровської духовної семінарії. У відзначенні актового дня також взяли участь представники Київської православної богословської академії, Львівської православної богословської академії, Львівської духовної семінарії, Дніпровського національного Університету ім. Олеса Гончара, Університету митної справи та фінансів. Блаженніший Митрополит Епіфаній привітав керівництво та студентів ДДС зі святом та звернувся із Першосвятительським словом. На завершення урочистостей Предстоятель вручив панагію та нагородив архієпископа Дніпровського і Січеславського Симеона Орденом архістрати́га Божого Михаїла I ступеня. Завершилися урочистості святковим концертом.

ПЕРШОСВЯТИТЕЛЬСЬКИЙ ВІЗИТ ДО ЧЕРНІВЦІВ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 28 жовтня 2023 року з першосвятительським візитом прибув до Чернівців. Предстоятеля автокефальної Української Православної Церкви зустрічали архієпископ Чернівецький і Хотинський Герман, місцеве духовенство, віряни й представники влади. У 31-му прикордонному загоні імені генерал-хорунжого Олександра Пилькевича Його

Блаженство помолився разом з архієпископом Германом та капеланами за полеглих захисників Батьківщини й відзначив воїнів – прикордонників церковними нагородами. У своєму слові після нагородження Блаженніший владика побажав військовослужбовцям сили й насаги у непростий час війни, спричиненої нападом російських загарбників, наголосив на важливості молитви та духовної підтримки оборонців України.

БОГОСЛУЖІННЯ В ХРАМІ НА ЧЕСТЬ ТРЬОХ СВЯТИТЕЛІВ У ЧЕРНІВЕЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній у двадцять першу неділю після П'ятидесятниці, 29 жовтня 2023 року, очолив Божественну літургію в храмі на честь Святителів Василя Великого, Григорія Богослова та Іоана Золотоустого при ЧНУ ім. Юрія Федьковича.

Хмельницький і Кам'янець-Подільський Павло та місцеве й запрошене духовенство. За богослужінням молилися захисники України, голова Чернівецької обласної військової адміністрації Руслан Запаранюк й інші представники влади, керівництво і студенти ЧНУ та численні віряни.

Предстоятелю співслужили митрополит Вінницький і Барський Симеон, митрополит Чернівецький і Буковинський Данило, митрополит Переяславський і Вишневський Олександр, митрополит Рівненський і Острозький Іларіон, архієпископ Чернівецький і Кіцманський Онуфрій, архієпископ Володимирський і Нововолинський Матфей, архієпископ Житомирський і Поліський Володимир, архієпископ Чернівецький і Хотинський Герман, архієпископ Вишгородський Агапіт, архієпископ Одеський і Балтський Афанасій, єпископ Коломийський і Косівський Юліан, єпископ

Також Митрополит Епіфаній привітав архієпископа Германа з 50-літнім ювілеєм від Дня народження, нагородив його Орденом архістратиго Божого Михаїла I ступеня й подарував пам'ятну панагію. Після Божественної літургії Блаженніший Митрополит Епіфаній у супроводі архієпископа Германа відвідав ЧНУ імені Юрія Федьковича, де зустрівся з головою Чернівецької обласної військової адміністрації Русланом Запаранюком, ректором ЧНУ Романом Петришиним, педагогічним колективом та духовенством.

«Україна сьогодні зранена і зі шрамами. І знову не зі своєї волі, а через агресію чергової людиноненависницької ідеології – «руського міра». Ця ідеологія, по суті, є тим самим, що й ідеологія нацизму: вона ґрунтується на брехні й ненависті, чим виправдовує насильство, вбивство, війну і геноцид українського народу.

На сьогодні невідомо, скільки наших братів і сестер є закатованими, лежать у братських могилах на окупованих територіях – лише за те, що були українцями, жили на своїй землі, у своєму домі. Невідомо, бо війна триває, і не просто війна, бо ми не нападали – ми лише обороняємось і хочемо присікти це зло, зупинити ці злочини проти людяності, проти життя, проти Бога.

Вшановуючи пам'ять невинно убієнних, поминаємо та молимося за всіх спочилих жертв російської війни проти України. Вічна їм пам'ять і спокій. І вічне осудження всім людинобивчим ідеологіям, бо батько їхній один – диявол».

Митрополит Київський
і всієї України Еліфаній

На світлині – один з вагонів потяга, який 5 березня 2022 року, прямуючи з Києва до Ірпеня, був обстріляний російськими військами. Тоді снаряд зруйнував колію, вагони посікло уламками, частина з них зійшла з рейок. Нещодавно на Михайлівській площі у Києві встановили один з вагонів ірпінського евакуаційного поїзда.

У чотирнадцяту неділю після П'ятидесятниці, 10 вересня 2023 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив Божественну літургію у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі столиці.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній на подвір'ї Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря 11 вересня 2023 року освятив два великих евакуаційних автобуси для потреб Відділу соціального служіння Київської Митрополії «Параволан» під керівництвом Романа Холодова. Волонтерська група «Параволан» зараз активно проводить евакуацію поранених і хворих українських воїнів з зони бойових дій. До її складу входять, зокрема, студенти й випускники духовних навчальних закладів ПЦУ, яким від початку своєї діяльності вдалося евакуювати тисячі захисників України. Після освячення Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви поспілкувався з меценатом, очільником ГО «Волинське Братство святого Володимира Великого» Сергієм Мостенцем, який посприяв у придбанні й переобладнанні цих вельми необхідних транспортних засобів, та відзначив його орденом святого великомученика Юрія Переможця.

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 12 червня 2023 року відвідав заходи, з нагоди

випуску «Вишколу капеланів» Сил територіальної оборони Збройних Сил України.

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 12 вересня 2023 року прийняв у Митрополичому домі військових медиків – членів евакуаційної бригади на чолі з головним анестезіологом Командування

Медичних сил ЗСУ полковником Олександром Бугаєм. У зустрічі також взяв участь офіцер Служби Військового капеланства Командування Медичних сил ЗСУ протоієрей Олег Скар.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 12 вересня 2023 року провів у своїй резиденції – Митрополичому домі зустріч з командувачем Сил Територіальної оборони ЗСУ генерал-майором Ігорем Танцюрою.

Напередодні свята Воздвиження Чесного й Животворчого Хреста Господнього, 13 вересня 2023 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив Всенічне бдіння з чином Воздвиження Хреста у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі столиці.

В день свята Воздвиження Чесного й Животворчого Хреста Господнього, 14 вересня 2023 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній звершив Божественну літургію у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі столиці.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 22 вересня 2023 року зустрівся у своїй резиденції – Митрополичому домі з головою Чернівецької обласної військової адміністрації Русланом Запарнюком. У зустрічі також взяв участь архієпископ Чернівецький і Хотинський Герман.

У шістнадцяту неділю після П'ятидесятниці, 24 вересня 2023 року, Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній очолив Божественну літургію у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі столиці. Напередодні у соборі було звершене Всенічне бдіння.

25 вересня 2023 року Православна Церква України стала повноправним членом Конференції Європейських Церков, завершивши процес вступу, передбачений статутом КЄЦ. Про це повідомляє

офіційний сайт організації. Відповідну заявку щодо членства у КЄЦ Православна Церква України подала 1 Вересня 2022 року. Конференція Європейських Церков – міжконфесійна християнська організація, що об'єднує 115 православних, протестантських і старокатолицьких Церков Європи.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 27 вересня 2023 року звершив у кафедральному Свято-Михайлівському Золотоверхому соборі столиці чин похорону журналістки Інни Кузнецової. Його Блаженству співслужило духовенство собору.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 29 вересня 2023 року зустрівся з міністром оборони України паном Русетом Умеровим. На зустрічі Предстоятеля ПЦУ супроводжував голова Синодального управління військового духовенства митрополит Черкаський і Чигиринський Іоан. Під час спілкування йшлося про єднання усього народу України з метою протидії повномасштабному російському нападу, релігійну ситуацію, взаємини влади і суспільства в умовах війни, інститут капеланського служіння та діяльність задля всебічної, зокрема і духовної, опіки над захисниками Батьківщини.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 28 вересня 2023 року у Соборі святої Софії Київської взяв участь у презентації нового українського перекладу Біблії, здійсненого Українським Біблійним товариством із залученням фахівців у цій галузі. У заході організованому УБТ на чолі з Григорієм Комендантом взяли участь представники Церков і релігійних організацій України, Міністерства культури та інформаційної політики й Державної служби з етнополітики і свободи совісті, військовослужбовці, громадські діячі та гості.

Намісник Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря архієпископ Вишгородський Агапіт з благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія 29 вересня 2023 року взяв участь у міжконфесійному молитовному заході на вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру. Захід проводився на території Національного історико-меморіального заповідника «Бабин Яр».

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 30 вересня 2023 року зустрівся у своїй резиденції – Митрополичому домі з головою Харківської обласної ради Тетяною Єгоровою-Луценко. У зустрічі також взяв участь архієпископ Харківський і Слобожанський Митрофан.

У Кременці на Тернопільщині духовенство Православної Церкви України та науковці обговорили історію й сьогодення Почаївської лаври. Всеукраїнська наукова конференція «Почаївська Лавра та її роль у формуванні української православної ідентичності» розпочалася 28 вересня із молитви у Преображенському соборі. Під час заходу йшлося, що монастир є значимою частиною нашої історії та української духовної й культурної спадщини, а заклики, які лунали в Почаєві ще 90 років тому і сьогодні є вельми актуальними.

У день свята Покрова Пресвятої Богородиці та Дня захисників та захисниць України настоятель парафії на честь Собору Київських Святих с. Романків прот. Богдан Гулямов відвідав українських військовослужбовців на Сході України – зокрема особовий склад оперативного командування «СХІД», особовий склад стратегічного угруповання військ «Хортиця» та інші військові частини Збройних сил України.

За жертвоне служіння Богу і українському народу протоіерей Богдан Гулямов з благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія відзначив бійців церковними нагородами та передав слова духовної підтримки і запевнення у постійній молитві за український

народ і військо від Предстоятеля помісної Православної Церкви України.

У відповідь бригадний генерал Олександр Георгійович Тарнавський, командувач угруповання військ «Таврія», передав Блаженнішому Митрополиту Епіфанію слова вдячності, а також військові шеврони і відзнаку, запевнивши, що перемога України у цій війні неминуча.

У день Покрови Божої Матері, 1 жовтня 2023 року, почав діяти гарнізонний храм на честь святителя Миколая, Чудотворця, що на території Національного музею народної архітектури та побуту України. Божественну літургію у день свята звершив голова Синодального управління військового духовенства митрополит Іоан (Яременко) у співслужінні капеланів Православної Церкви України.

За Богослужінням також молився командувач Об'єднаних Сил ЗС України генерал-лейтенант Сергій Наєв, військовослужбовці, які боронять північні кордони нашої держави, жителі та гості столиці. Після завершення Божественної літургії командувач Об'єднаних Сил ЗС України висловив слова подяки митрополиту Іоану та священнослужителям, відзначивши відомчими відзнаками.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 3 жовтня 2023 року прийняв у своїй резиденції – Митрополичому домі керівництво Оболонської районної в місті Києві державної адміністрації на чолі з паном Кирилом Фесиком.

З нагоди Дня Німецької єдності Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 3 жовтня 2023 року відвідав офіційне прийняття у Посольстві Федеративної Республіки Німеччина. Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви висловив привітання з нагоди національного свята Німеччини та поспілкувався з учасниками заходу з приводу підтримки України у справедливій боротьбі проти російських загарбників.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній зустрівся у своїй резиденції з командувачем Об'єднаних сил Збройних Сил України генерал-лейтенантом Сергієм Наєвим. У зустрічі також взяли участь начальник Центру морально-психологічного забезпечення командування ОС ЗСУ полковник Євген Коваленко та настоятель гарнізонного храму святителя Миколая Чудотворця, військовий капелан командування ОС ЗСУ підполковник Борис Кутувий.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 12 жовтня 2023 року прийняв у Митрополичому домі настоятеля парафій Покрову Пресвятої Богородиці с. Лиса Гора та архістратига Михайла с. Синюхин Брід Миколаївської області протоієрея Петра Решетника. Отець Петро разом зі своїми громадами прийняв рішення вийти з канонічної аномалії, послідувати Томосу про автокефалію й долучитися до помісної Православної Церкви України у пряме підпорядкування Предстоятелю.

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 12 жовтня 2023 року прийняв у Митрополичому домі президента Європейської федерації банків продовольства (FEBA) Жака Ванденшріка, директора FEBA Бернара Валлуїса, голову Правління Української федерації банків продовольства Дмитра Шкрабатовського, керівника проекту FEBA Софію Вару та консультанта FEBA Кріса Ребстока. У зустрічі також взяв участь протодиякон Василь Дідора.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 12 жовтня 2023 року зустрівся у своїй резиденції з головою Гостомельської селищної військової адміністрації Бучанського району Київської області Сергієм Смалем та його заступником Сергієм Сутулою.

З 6 по 13 жовтня 2023 року, з благословіння Предстоятеля Православної Церкви України Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія, відбувся офіційний візит делегації Київської православної богословської академії до закладів вищої богословської освіти та святинь Криту і Греції. Делегацію очолив ректор КПБА, голова Управління духовної освіти і богословської науки професор протоієрей Олександр Трофимлюк. Візит відбувся на запрошення Генерального директора Православної академії Криту (ПАК) доктора Константиноса Зорбаса з нагоди 55-річчя заснування ПАК.

До складу делегації також увійшли проректор із наукової роботи КПБА професор протоієрей Віталій Клос, член Ліги випускників КПБА протоієрей Ігор Янчук, члени Наглядової ради КПБА – голова ГО «Асоціація волонтерських команд України» Богдан Колодій та юрист Максим Макеев, перекладач Василь Прус.

Упродовж трьох днів делегація Київської православної богословської академії знайомила з установами та відділеннями, що діють у Православній академії Криту. У неділю, 8 жовтня 2023 року, делегація КПБА відвідала Патріарший ставропігійний чоловічий монастир Одігітрія Гонья, зведений на честь Успіння Пресвятої Богородиці, званий також монастирем Божої Матері Одігітрії або Владичиці Ангелів. Тут ієромонахом Теологосом була звершена недільна рання та Божественна літургія у співслужінні з отцем-ректором Олександром Трофимлюком.

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви 18 жовтня 2023 року звершив у Дарницькому районі столиці освячення наріжного каменя і заклав пам'ятну капсулу у фундамент майбутнього храму на честь святого апостола і євангелиста Іоана Богослова. Разом з Блаженнішим владикою молилися настоятель громади протоієрей Олександр Сівченко, місцеве духовенство, віряни та представники влади – народний депутат України Андрій Стріхарський і тимчасовий виконувач обов'язків голови Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації Микола Калашник. Окрім того, Блаженніший владика подякував за труди настоятелю громади, фундатору і благодійникам, висловив сподівання згодом звершити освячення посталою храму та вручив отцю Олександру Сівченку іменну епитрахиль.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 17 жовтня 2023 року зустрівся у своїй резиденції з українським воїном, ветераном 206-го батальйону ТрО Артемом Морозом, який втратив на війні обидві ноги, та його сім'єю.

15 жовтня 2023 року, в 19-ту в неділю після П'ятидесятниці, в Коломиї відбулося освячення храму і престолу на честь святого апостола і євангелиста Іоана Богослова та архієрейська Божественна літургія. Урочисте богослужіння звершили: Високопреосвященний

архієпископ Чернівецький і Кіцманський Онуфрій, Преосвященний єпископ Коломийський і Косівський Юліан, вікарій Івано-Франківсько-Галицької єпархії, єпископ Богородчанський Феогност та місцеве і запрошене духовенство.

19 жовтня 2023 р. відбулася зустріч глав та представників релігійних організацій, які входять до Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій,

з Прем'єр-міністром України Денисом Шмигалем та низкою профільних урядовців. Православну Церкву України представляв Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній. На зустрічі його супроводжував митрополит Білоцерківський Євстратій, представник ПЦУ в секретаріаті ВРЦіРО. Учасники обговорили виклики, пов'язані з повномасштабною російською агресією, та як їм протидіяти. У своєму виступі Блаженніший Митрополит Епіфаній подякував главі Уряду за продовження традиції регулярних зустрічей з представниками релігійної спільноти України. Також Митрополит підкреслив вагомий роль і плідну працю Державної служби з питань етнополітики та свободи совісті. Предстоятель Православної Церкви України підтримав зусилля, спрямовані на захист українського духовного простору від ворожого впливу. Окрім цього Блаженніший владика торкнувся у своєму виступі питань впровадження капеланства, окреслив низку проблем, які виникли через недопрацювання під час ухвалення окремих норм нових законів, що не виправдано ускладнює діяльність для релігійних організацій. Предстоятель також зазначив незмінне і однодушне негативне ставлення представників релігійної спільноти України до низки законодавчих ініціатив, покликаних узаконити моральні хиби. За підсумками зустрічі Прем'єр-міністр України дав низку доручень профільним органам вивчити порушені питання та підготувати пропозиції та проекти рішень.

У День української писемності та мови, 27 жовтня 2023 року, з благословіння ректора академії протоієрея Олександра Трофимлюка, учасники освітнього процесу Київської православної богословської академії на чолі з першим проректором протоієреєм Ярославом Романчуком долучилися до написання Всеукраїнського радіодиктанту національної єдності 2023.

Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній 24 жовтня 2023 року зустрівся у своїй резиденції з сім'єю полеглого українського воїна Віктора Рафальського. Син військовослужбовця, який віддав життя за Україну, прислуговує у храмі селища Лугини Житомирської області. Тож під час свого нещодавнього відвідування цієї ставропігійної парафії Предстоятель Православної Церкви України запросив його разом з братом завітати до Митрополичого дому.

Предстоятель автокефальної Української Православної Церкви зустрівся у своїй резиденції – Митрополичому домі з начальником Головного управління розвідки Міністерства оборони України генерал-лейтенантом Кирилом Будановим. У зустрічі також взяли участь бригадний генерал Дмитро Тімков та заступник голови Синодального управління військового духовенства з міжнародної та міжконфесійної співпраці протоієрей Костянтин Холодов.

З благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Епіфанія й з рекомендацією Синодальної богословсько-літургійної комісії ПЦУ вийшли з друку Богослужбові вказівки за новоюліанським календарем на 2024 рік (з додатком на жовтень – грудень 2023 року) та повний богослужбовий Служебник у двох частинах.

АРХІМАНДРИТ ЛАВРЕНТІЙ (ЖИВЧИК),
насельник Свято-Михайлівського
Золотоверхого монастиря

СВЯЩЕННІ ПАХОЩІ МИРА ХРИСТОВОГО

Святий великомученик Димитрій Солунський був сином римського проконсула в Фессалоніках. (Сучасні Салоніки, слов'янська назва – Солунь). Він жив у час, коли язичництво, духовно переможене християнством, посилювало гоніння на вірних Церкви Христової.

Батько і мати святого Димитрія були таємними християнами. В потаємній домовій церкві, що була в домі проконсула, хлопчик був таємно охрещений і наставлений у християнській вірі. Коли помер батько, а Димитрій вже досягнув повноліття, імператор Галерій Максиміан визвав його до себе і, переконавшись в його освіченості та військово-адміністративних здібностях, призначив на місце батька – проконсулом Фессалонікійської області. Головне завдання, що було поставлене перед молодим стратегом, полягало в обороні міста від ворогів і знищенні християнства. У відношенні до християн воля імператора була виражена однозначно: «Віддавай

смерті кожного, хто закликає ім'я Розп'ятого». Імператор не підозрював, призначаючи Димитрія, яку широку стезю сповідницьких подвигів надає він таємному подвижнику.

Прийнявши призначення, Димитрій повернувся в Фессалоніки і перед усіма сповідував і прославляв Господа нашого Ісуса Христа. Замість того, щоб гнати і страчувати християн, він став відкрито вчити людей міста християнській вірі й викорінювати язичницькі звичаї та ідолопоклонство. Упорядник Життя, преподобний Симеон Метафраст, говорить, що він став для Фессалонік у своїй повчальній ревності «другим апостолом Павлом», тому що саме «апостол народів» заснував колись в цьому місті першу громаду віруючих, про що говориться у посланнях святого апостола до християн Церкви Солунської. Святому Димитрію було призначено Господом слідувати за святим апостолом Павлом і в мученицькій кончині свого життя. Коли Максиміан дізнався, що призначений ним проконсул – християнин, і багатьох римських підданих, захоплених його прикладом, наставив

в християнство, гніву імператора не було меж. Повертаючись із походу в Причорномор'я, імператор вирішив вести армію через Фессалоніки, палаючи бажанням розправитись із солунськими християнами.

Дізнавшись про це, святий Димитрій одночасно наказав своєму вірному служителю Луппу роздати майно бідним із словами: «Розділи багатство земне між ними – будемо шукати собі багатства небесного». А сам віддався посту й молитві, готуючи себе до прийняття мученицького вінця.

Коли імператор увійшов в місто, до нього покликали Димитрія і той сміливо сповідував себе християнином і виявив неправду і суєтність римського багатобожжя. Максиміан наказав вкинути сповідника в темницю, та ангел зійшов до святого в місце його ув'язнення, утішаючи й укріплюючи в подвигу. Тим часом імператор

насолюджувався гладіаторськими боями, спостерігаючи, як його фаворит – силач на ім'я Лій кидав із помосту на списи воїнів християн, яких перемагав у боротьбі. Відважний юнак, на ім'я Нестор, із солунських християн, прийшов в темницю до свого наставника Димитрія і просив благословити його на боротьбу з варваром. За благословенням Димитрія, Нестор подолав, молитвами святого угодника, лютого Лія і кинув його із помосту на списи, як вбивця-язичник скидав християн. Розлючений володар наказав негайно стратити святого мученика Нестора і послав воїнів в темницю – пробити списом святого Димитрія, що благословив його на подвиг.

На світанку 26 жовтня (8 листопада за новим стилем) 306 року в підземну темницю святого в'язня з'явилися воїни і пробити його списом. Вірний служитель святий Лупп зібрав на рушнику кров святого великомученика Димитрія, зняв

26 жовтня

ДЕНЬ ВІШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ
ВЕЛИКОМУЧЕНИКА ДИМИТРІЯ СОЛУНСЬКОГО

з його пальця імператорський перстень, знак високої гідності його, і також намочив у крові. Перснем й іншими святинями, освяченими кров'ю святого Димитрія, святий Лупп став зціляти хворих. За це імператор повелів схопити і умертвити його.

Тіло святого великомученика Димитрія було викинуто на з'їдання диким звірам, але солунські християни взяли його і таємно поховали. За царювання святого рівноапостольного Костянтина Великого (306 – 337) над могилою святого Димитрія була зведена церква, виникнення якої пов'язане із чудесними подіями. Єпарх області Лірик – Леонтій, що страждав від багатолітньої недуги, прибув на місце поховання святого великомученика і звільнився від своєї хвороби, коли його поклали на місце поховання. На згадку про своє зцілення Леонтій сприяв будівництву храму на тому місці. Повертаючись в Сирмій – адміністративний центр Лірика, єпарх бажав забрати з собою частину мощей святого, але святий Димитрій заборонив це робити, з'явившись у видінні. Тоді єпарх Леонтій забрав з собою тільки

плащ великомученика, просочений його кров'ю. Святий Димитрій в дорозі явив чудо єпарху, коли допоміг йому та його супроводу перейти в час лютої зими Дунай, щоб повернутися в Сирмій. Цікаво, що саме місто Сирмій (сучасна Сремска Митровица в краю Воєводина у Сербії) з XII століття отримує нову назву від імені святого великомученика Димитрія Солунського – «civitas sancti Demetrii» (місто святого Димитрія), що збереглася в сучасному сербському найменуванні – Сремска Митровица («Сремска» від «Срем» – Сирмій, «Мітровица» від Димитрій).

З VII століття від раки великомученика Димитрія починається чудесне витікання благовонного мира, у зв'язку з чим святий отримав церковне іменування «Мироточивий». Про витікання мира говорять твори візантійських істориків та письменників, таких як Іоан, архієпископ Фессалонікійський, що жив у VI столітті, Іоан Ставракій, Костянтин Акрополіт, Анна із імператорського роду Комнінів. Візантійський історик Микита Хоніат описує, як нормани, що захопили Фессалоніки в XII столітті, глумилися над святинею, натираючи миром святого Димитрія своє взуття, смажили на ньому рибу. Мироточіння припинилося, коли базиліку святого Димитрія перетворили на мечеть турки-завойовники.

Православні греки давно шанують пам'ять святого Димитрія Солунського. Причому, навіть богослужіння з нагоди його пам'яті в свій час відбувалося по-особливому, велично, святковіше, ніж вшановували інших святих. В XIV столітті святу великомученика передував піст, звершувався хресний хід, що проходив тією дорогою, якою святий Димитрій ішов на смерть – від храму на честь Богородиці, названої «Пристановище» до церкви святого великомученика Димитрія на місці його страти. За часів архієпископа Симеона Солунського протягом тижня до святкування дня преставлення святого великомученика звершувалися особливі богослужіння, складені за зразком служб Страсної седмиці перед Пасхою. У діалогічному творі XII століття, який приписують візантійцю Феодору Продрому, «Тимаріон» говориться, що вшанування пам'яті святого Димитрія за

Базиліка святого Димитрія в Салоніках, Греція

масштабом можна було прирівняти навіть до святкувань на честь античних богів: «День святого Димитрія – таке ж велике свято, як Панафінеї в афінах або Паніонії в Мілеті; це найвеличніше македонське торжество, і збирається на нього народ не тільки тамошній, македонський, але всякий і звідусюди... така велика слава його в усій Європі... Празник святого Димитрія триває три ночі підряд; сонм священиків та монахів двома півхорами підносить співи на честь мученика. Над цим сонмом поставлений митрополит, що керує святковою службою... Служба всенічна і звершується при свічках та смолоскипах.»

Церковне шанування святого великомученика Димитрія в Руській Церкві почалося відразу після Хрещення Русі. До початку 70-х років XI століття відноситься заснування Димитрівського монастиря в Києві із дерев'яним храмом, що був знищений пожежею. Історичні джерела свідчать, що будівничим цієї церкви був великий князь Ізяслав Ярославович, що в Хрещенні отримав ім'я Димитрій. На тому ж місці через століття постає Михайлівський Золотоверхий храм і засновується монастир такої ж назви, що відомий і сьогодні. Мозаїчна ікона святого Димитрія Солунського з храму Димитрівського монастиря збереглась до

наших днів і знаходиться в Третьяковській галереї. Із самого Михайлівського собору, зруйнованого більшовиками теж відоме чудове мозаїчне зображення святого великомученика, яке збережене до нашого часу.

З іменем святого великомученика Димитрія Солунського пов'язані перші сторінки «Повісті временних літ». Коли князь Олег розгромив греків під Константинополем у 907 році, як повідомляє літопис, «боялись греки і говорили: це не Олег, але святий Димитрій посланий на нас від Бога». Руські воїни завжди вірили, що вони знаходились під особливим покровительством святого великомученика Димитрія.

В 1369 році святитель Олексій Московський встановлює тижневий піст перед святом

великомученика Димитрія Солунського на згадку про звільнення Москви від нападу литовського князя Ольгерда, але цей піст не прижився в церковній практиці на Русі. Хоча, напевно, встановлення Димитрівської поминальної суботи потрібно пов'язувати із наведеною спробою особливого вшанування святого Димитрія Солунського.

Справді, святі Церкви Христової не обмежені державними чи якимось іншими кордонами. Вони – скарб всіх християн. Тому й шануємо пам'ять святого великомученика Димитрія Солунського, бачачи в його житті і смерті образ вірності Христу, незламної надії та уповання на Бога. На славу Божу звершені подвиги мучениками, але для нас, сучасних християн ці величні діяння – дороговказ до єдності в Христі Ісусі Господі нашому.

Рака з мощами святого Димитрія Солунського в базиліці, яка побудована на місці мученицької кончини святителя. Салоніки, Греція.

Святий Димитрій Солунський – унікальна українська пам'ятка мозаїчного мистецтва початку XII ст., створена візантійським художником для оздобу Михайлівського Золотоверхого собору в місті Києві. У 1938 році мозаїки зі зображенням святих Димитрія Солунського та архidiaкона Лаврентія вивезли до Москви для тимчасового показу на виставці до 750-річчя «Слова о полку Ігоревім» (цей твір також написаний у Києві). І не повернули. Вони досі залишаються у Третьяковській галереї.

